

מאמר ד"ה באתי לגני תשכ"ג

עם ביאור בדרך אפשר

הוספה: תורות רבותינו נשיאנו שנזכרו במאמר הובאו בשלימות במקומן

פתח דבר

באשר זכינו שמשנה לשנה נתרחבו מאוד בלעה"ר וכ"י ההכנות ליו"ד שבט כרצון קדשו של הרבי נשיאנו ונחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני (ראה בפנים המאמר גודל הענין בזה),

ושלושים יום קודם יו"ד שבט כבר עוסקים בכל אתר ואתר בלימוד המאמרים השייכים לשנה זו במיוחד (תשכ"ג – תשמ"ג בשנה זו),

הוכר הצורך להכין ביאור שווה לכל נפש למאמר דהשתא לטובת רבים מהתלמידים הצעירים שנמצאים בתחילת דרכם בלימוד דא"ח וכן רבים מאחב"י שאינם רגילים כל כך בסגנון ומושגי תורת החסידות.

חובה לציין שכבר קודם הנשיאות פתח הרבי את הצינור וסלל את הדרך לחסידים לכתוב ביאורים בחסידות, בעת ששימש הרבי עורך ראשי לקובץ "התמים", שם היה מדור שערי חסידות, ובמיוחד לאחר קבלת הנשיאות שדרבן והמריץ לכתוב ולשאת דברי ביאור בתורת החסידות. ומכאן באה החובה לכתוב, והחובה השנייה להודיע שכל הנכתב הוא בדרך אפשר בלבד וכהבנת העורך.

ובאם המצא תמצא טעות איזו שתהיה, אשמח לקבל תיקונים ע"י ידי דואר אלקטרוני המצורף בזה.

ההנחה בה השתמשתי כבסיס היא ההנחה הישנה שנדפסה במשך שנים רבות ע"י "ועד להפצת שיחות" ויצאה לאור בשעתו. אמנם זכינו להנחות חדשות עם שיפורים רבים שמועילים מאוד בלימוד המאמרים, וישר חילם כל אחד לפי דרכו. ואפריון נמטיה לת' הנעלה מ.מ.ב. שזיכה את כללות אנ"ש והת' בהנחה מילולית שנערכה על ידו מסרט הקלטה. ונהיר לן עיינין בכו"כ מקומות שנתקשינו במאמר, וע"י העיון באופן, בסדר ובתיבות כמו שנאמרו ע"י הרבי היה העקוב למישור. במקומות ספורים השווינו בתוך ההנחה להנחה מילולית הנ"ל בעיקר כשהיה נוגע להבנה.

התודה והברכה לאבי מורי שי' שעבר על הקובץ כולו והעיר הערות חשובות ומועילות ששולבו ותוקנו בפנים. (סיפר, שכשבאו לשליחות בירושלים עיה"ק ב"ב- י"ג שבט תשל"ו, בליווי ראש הישיבה הגאון החסיד הרב מרדכי מענטליק ע"ה, והיו בבית הכנסת צמח צדק, אמר להם שידוע אצל חסידים שבמאמר באתי לגני מרומז תוכן העבודה לשנה זו עד ליו"ד שבט בשנה הבאה. ואמר שבשנה זו [תשל"ו] הוא ענין הביטול).

תודה מיוחדת להנהלת "הוצאת ספרים קה"ת" על הרשות המיוחדת להעתיק תורת רבותינו נשיאנו בקובץ זה.

ויהי רצון שנזכה זעהן זיך מיטן רבי'ן דא למטה אין א גוף און למטה מעשרה
טפחים והוא יגאלנו.

שמואל בן הרב אברהם ברוך פעוונער

ימי ההכנה ליו"ד שבט תשפ"ג,
שנת הקהל,
מאה ועשרים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו,
כאן צוה ה' את הברכה.

כתובת אימייל למשלוח הערות: gmachlist@gmail.com

[פרק שלשה עשר מהמשך באתי לגני ה'שי"ת]

במאמר באתי לגני ה'שי"ת מבואר אודות העבודה לעשות את העולם משכן לקב"ה, עבודה המתבצעת ע"י צבאות השם הם בני ישראל, צורת העבודה היא ע"י הפיכת שקר העולם לקרש למשכן, לשם הצלחת עבודה זו מבזבו המלך הוא הקב"ה את כל אוצרותיו ונותנם לחיילים ע"י המפקדים. בכדי לבאר את גודל מעלת האוצר הניתן לאנשי החיל. מביא כ"ק אדמו"ר מוהרי"ץ נ"ע, שאוצר זה הוא אור אין סוף, שהוא למעלה עד אין קץ כהגדרת תיקוני הזהר. לשם הבנת גודל הפלאת 'מעלה עד אין קץ', מקדים לבאר בפרקים י"ב-י"ג-י"ד את מעלת 'מטה עד אין תכלית'. בפרק י"ב התבאר שמכיון שאור עצמו הוא אין סוף לכן מתהווים ממנו עולמות אין קץ הן עולמות רוחניים והן בעולם הגשמי נבראים לאין קץ ונבראים שבגדלותם יש אין סופיות.

כל זה הוא תוצאה מהיות האור אין סוף, ומתבטא בבריאה שמתהווה ממנו גם למטה מטה, בפרק י"ג יוסבר שאור א"ס עצמו נמצא למטה מטה.

יג) והנה מה שאומר למטה עד אין תכלית קאי לא רק שאור אין סוף מתבטא בהתהוות אין סופית אלא גם על הגילוי וההתפשטות של אור האין סוף עצמו, המתבטא בכך שהוא בבחי' התפשטות בבחי' אין סוף ואין שיעור ובל"ג ממש עד למטה מטה, במדריגות היותר אחרונות והיותר תחתונות, וזהו אוא"ס למטה עד אין תכלית שהתפשטות האור הוא בבחינת א"ס ובל"ג כלל, עד מדריגה היותר מטה מטה. בכדי להבין את החידוש בהגעת האוא"ס למטה מטה, יש להקדים דהנה עולמות הא"ס שלפני הצמצום, ועולם האצילות דשם מאיר האור אין סוף בגילוי, למרות שגם בכך ישנה ירידה לגבי אור הא"ס, אך ירידה זו מובנת מכיוון שעולמות אלו ה"ה כלים לאור אין סוף, להיות [מכיון] דגם הכלים של עולם האצילות ה"ה אלקות ממש, וא"כ אין פלא כלל דהאור א"ס מצידו מסוגל להיות מאיר שם בגילוי, וכן אין פלא מה שהם עולמות הא"ס ועולם האצילות יכולים לקבל אוא"ס הגלוי, כל זה הוא לגבי עולמות הא"ס ועולם האצילות, אבל איך יתכן התפשטות וגילוי אוא"ס בעולמות בי"ע שה"ה בחינת מטה, וישנו הבדל מהותי בין עולמות בי"ע לעולם האצילות, שמשפיע על היכולת של אוא"ס להתגלות בהם, משום דכלים דאצילות הם מוגדרים לגבי האוא"ס כגופא לנשמתא, משא"כ עולמות בי"ע הם בחי' לבושים, וכמבוי"א) בפתח אלי' דכמה לבושין תקינת לון דקאי

(א) ההבדל בין גוף ללבוש הוא שגוף עם היותו מדוד ומוגבל ובכללות גשמי לגבי הנפש שהיא רוחנית ולא מוגבלת, בכל זאת הוא כלי לנשמה שמתחברת ומתאחדת בו, ואינו מסתיר, גם בגשמיות ניתן לראות שגוף זה חי הוא מצד הנשמה שנמצאת בו, לבושים לעומת זאת מסתירים ומכסים על האדם הלוּבשם. הסבר זה מתאים לנמשל בו אצילות עם היותו עולם בעל עשר ספירות מוגבלים, בכל זאת הוא כל כולו אלוקות ללא ישות כלל וע"כ אינו מסתיר על אוא"ס שכתוכו, משא"כ בי"ע שבהם כבר מתחיל הישות של יש הנברא, הרי הם מסתירים על אוא"ס.

על ביי"ע שהם רק לבושים בלבד לאור הכלים דאצילות (שהם בבחי' גופא כנ"ל המתלבש בהם) (אור הכלים דאצילות, שכנזכר בהם מאיר בגילוי אוא"ס, כנשמה בגוף, אור זה הוא האור שמאיר בביי"ע, על התלבשות אור הכלים דאצילות בביי"ע, מביא את מאמר תיקוני הזהר וכמאמר¹ אימא עילאה מקננא בכורסיא, פירוש דאימא עילאה שהוא בחינת בינה דאצילות ה"ה מקננא (מקננת – שוכנת כלומר מאירה) בכורסיא עולם הכסא שהוא עולם הבריאה, שית ספירן (ששת הספירות של עולם האצילות, מאירות) בעולם היצירה ואופן הוא ספירת המלכות של עולם האצילות, מאירה בעולם העשי, דלכן בגלל חילוק עקרי זה נק' ביי"ע מטה לפי שהם רק לבושים לאור האצילות והעובדה שאוא"ס מתפשט ומתגלה שם הוא חידוש ופלא, ובענין הלבושין דביי"ע אומר בתיקוני זהר שאינם רק עולמות ביי"ע אלא דמינייהו פרחין נשמתין לבני נשא שהם הנשמות שמקורן בביי"ע ודרגתן היא לבושין כמו עולמות ביי"ע, דהנה רוב הנשמות² הן נשמות דביי"ע ורק חד בדרא בדורות הראשונים הם נשמות דאצילות אבל רוב הנשמות הם נש' דביי"ע, אלא שלמרות שבאופן כללי הן הנשמות והן העולמות נקראים ביי"ע, בכל זאת ישנו הבדל מהותי בדרגה ביניהם ובביי"ע גופא הנה הנשמות הם פנימי' ומלאכים חיצוני' ועולמות הם חיצוני' דחיצוני' לאחר ההקדמה הכללית שעיקר החידוש שאוא"ס מתפשט ומאיר הוא בביי"ע, מתחיל לבאר את ירידת האור למטה מטה עד אין קץ. ובריבוי ההשתלשלות דהשתל' האור בביי"ע הרוחניים ממדריגה למדרי' בריבוי המדרי' הרי האור על אף שנמצא שם והוא א"ס גם שם הרי מירידה לירידה המקום בו הוא נמצא גורם לאור שלגבי הנבראים הוא מתעלם ומסתתר האור ממדרי' למדרי' עד לירידה שהיא המעבר מעולם רוחני לתחילת המציאות הגשמית שבהגיע האור לעולם הגלגלים והמזלות הרי מתעבה ומתגשם האור, ולכן מכיון שאוא"ס עצמו התפשט עד לדרגה זו, והוא בעצמו התגשם לכן כל ההשפעה והגילוי מאוא"ס בעולם התחתון ועולם הגשמי דעוה"ז הוא ע"י הגלגלים ומזלות, וכמ"ש וממגד תבואות שמש וממגד גרש ירחים, וכמאמר³ אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה המכה בו ואומר לו גדל, שהוא בא מאור וחיות האלקי ששופע דרך הגלגלים ומזלות, דזהו השפלה גדולה מה שהאלקות בא בעולם והסתר גדול כ"כ, בריבוי העלמות והסתרים דריבוי ההשתל' דביי"ע עד שבא בהשפעה חיצוני' וגשמי', ירידת אוא"ס לגשמיות אינה תכלית התפשטות וגילוי אוא"ס למטה בל"ג, ובפרט כמו שבא בהריבוי צמצומים העלמות והסתרים עד שיכול להיות שאוא"ס יחיה דבר שהוא ההיפך מאלקות לגמרי, והיינו לשכוח על הוי' לגמרי ח"ו, ומכ"ש כשיודע על הבורא (שהיא ירידה גדולה יותר לאוא"ס המהוה ומחיה מציאות זו) (כמו"ש בקליפה וסט"א לאמר לי יאורי ואני עשיתיני, שזהו היפך האמת ממש, דהאמת הוא דויברך יעקב את פרעה (ואיתא בתנחומא הובא ברש"י במקומו), ובמה ברכו, ברכו שיעלה נילוס לקראתו, והוא השפעת הטוב העליון שנמשך, הנה פרעה מלך המצרים וגבולים הוא עוד כפוי טובה ואומר לי יאורי ואני עשיתיני, שהוא היפך האמת, אשר

1 וכמאמר אימא: ת"ז תי' וא"ו.

2 רוב הנשמות: ראה לקו"ת שה"ש עוד ביאור ע"פ יונתני. וש"נ.

3 אין לך עשב: ראה ב"ר פ"י, ו. זח"א רנ"א, א. ועוד.

כמו"כ ענין זה שיודעים על מציאות בורא לעולם, ובכל זאת מייחסים ענינים מסויימים לעצמם ישנו גם בעבודה בכל או"א הן בבעלי עסקים והן יושבי אהל, דבבעלי עסקים הוא מה שחושב דכחי ועוצם ידי עשה לי את כל החיל הזה, דהגם שיודע ומאמין שהוא הנותן לך כח לעשות חיל, וברכת הוי' היא תעשיר, ומזכיר ש"ש (שם שמים) על כל דבר ודבר בעסקו, ומ"מ הנה חושב דכחו ועוצם ידו, היינו דחכמתו עמדה לו, ולזאת (מסיבה זו) הנה בזמן העילוי, והצלחה בכל הענינים, יעוז בהוותו, שהוא מתגאה בעצם מהותו, ונדמה לו כי חכמתו עמדה לו, וכן להיפך בזמן הדוחק ח"ו הוא בנמיכת רוח ושפלות דשניהם אינם אמת, דמאחר דברכת הוי' היא תעשיר הרי צ"ל בהשואה בהרגש נפשו, אלא דיש בו חסרון, דכמו"כ הוא ביושבי אוהל, דהגם שלומד תורה ויודע שהוא תורת הוי' ובכ"ז הרי אפשר חלילה שבכח התורה אומר דבר הלכה שהוא היפך התורה, וההסבר לכך הוא כדוגמת בעלי העסקים דהגם דמאמין בהוי' באמונה פשוטה שהוא ית' הנותן כח לעשות חיל, וברכת הוי' היא תעשיר, ובכ"ז הנה כאשר ענינו מצליחים לבו זחוחה עליו ויתגאה בעצמו כו', וכאשר ח"ו דחוק לו ה"ז מעיק לו ביותר ושפל בעיני עצמו, דטעם הדבר הוא לפי דעצם יסוד העסק אינו כדבעי, דזה שמאמין דהוא ית' הנותן כח לעשות חיל, הוא רק אצלו באמונה פשוטה בלבד ואינו מקשר את האמונה, להתנהלות העסק, אבל יסוד העסק והמו"מ אינו כדבעי להיות ע"פ התורה, ובעיניו כללי העסק קובעים את תוצאות המסחר. במקום לזכור שהכל הוא מהקב"ה, ועליו רק לעשות כלי כשר טוב ומתאים, והתוצאה תהיה כפי רצון ה' ללא השפעה של כללי המסחר חכמתו והתאמצותו, ולכן היוצא מזה הוא כנ"ל שמתגאה כמצליח שמייחס את ההצלחה לעצמו, ועצוב כשנכשל שמייחס את הכשלון לחוסר מאמץ או חוסר שכל וידיעה בכללי המסחר או כל סיבה אחרת הקשורה אליו. וכן הוא ביושבי אהל דהגם שלומד תורה ויודע שהוא תורת הוי', אבל עצם הלימוד וגוף הידיעה אינם כדבעי, והוא דכאשר לומד את התורה, והיינו בעת לימודו שוכח על נותן התורה, כ"א הוא אצלו ענין שכלי, ולהיותו אצלו שכלי בלבד, הנה אח"כ כשיודע מה שלמד, הגם שיודע שזהו תורת הוי', ובכ"ז הרי גם הוא שכלי, ולכן יכול ח"ו לומר דבר ולדייק ענין בשכלו מה שהוא היפך התורה כי כך קובע השכל, והיינו דכללות הענין דהגם שמקבל חיות מאלקות ממש, ומ"מ יכול להיות ח"ו היפך האלקות, מצב זה. זהו ירידת והתפשטות או"ס ירידה בל"ג, למטה עד אין תכלית. והוא לפי שהאור בא בריבוי צמצומים העלמות והסתרים ביותר, דזהו"ע הטבע לשון טובעו בים סוף, שהאור הוא מוטבע בהסתר והעלם ביותר, שבא מריבוי ההשתלשלות דהאור, שמשתלשל ממדריגה למדריגה עד המדרי' היותר אחרונות.

יו"ד שבט ה'תשכ"ג

בדרך כלל כל מאמרי באתי לגני מתחילים בענין שנתבאר בתחילת פרק א' של באתי לגני השי"ת (עם דיוקים וביאורים חדשים בד"כ בכל שנה), לאחמ"כ מסכם בקצרה את המשך הענינים עד לפרק הנלמד בשנה זו.

באתי לגני אחותי כלה¹, וכותב כ"ק מו"ח אדמו"ר בעל ההילולא, דאי' במדרש רבה (במקומו) הסיבה שהפסוק קורא לביאת ושכינת הקב"ה בעולם הזה לגני שמשמעותו שהוא כבר גנוני מקומו, מקודם, כי אכן זהו לגנוני למקום שכבר הי' עיקרי (עיקר דירתו) בתחילה בתחילת הבריאה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה. ואחר כך נגרם סילוק השכינה מהעולם ע"י החטאים של ז' הדורות (מתחיל מחטא אדה"ר) שסלקו את השכינה מלמטה למעלה ובכל חטא לרקיע יותר עליון עד לרקיע השביעי, ואח"כ עמדו הצדיקים (מתחיל מאברהם אבינו והאבות) והורידו את השכינה מלמעלה למטה כל צדיק הוריד לרקיע קרוב יותר לארץ, עד כי משה שהוא השביעי וכל השביעי חביבין, הוריד את השכינה מרקיע הא' לארץ. ואז בקשר עם השראת השכינה בעולם הי' הציורי ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, שהוא ענין דירת השכינה בתחתונים. ואומר ושכנתי בתוכם דייקא לשון רבים, אף שהמשכן ומקדש הוא אחד בלבד, הכוונה בזה היא למקדש שבתוך בתוך כל או"א מישראל, והמשכת השכינה למטה הן ההמשכה הכללית בעולם, והן השראת השכינה הפרטית היא נעשית ע"י עבודת ישראל. ועבודת בני ישראל היא כמו שכתוב: "ועשו לי מקדש", שהוא עשיית ובנין המשכן כפשוטו, ועיקר המשכן הי' מעצי שטים עומדים. ומבאר בארוכה בהמשך, ענינו בעבודת ה', מכיון דשטים הוא לשון שטות, והעבודה היא להפוך שטות דלעומת זה, שטות דעולם, לשטות דקדושה. וענין זה שבעבודת האדם, בנית המשכן היא ע"י הפיכת שטות העולם לעצי שטים למשכן, זהו גם מה שנאמר באותו ענין הפסוק: ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עומדים, שמן העצי שטים נעשים הקרשים, דקרבן הוא אותיות שקר. והעבודה היא להפוך שקר העולם שיהי' קרבן למשכן, בנין ומשכן ומקדש לו ית'. וכמו"כ הוא בעבודת האדם בפרט, שע"י עבודתו נעשה הוא משכן לו ית', ושכנתי בתוכם בתוך כאו"א.

שזהו גם כללות עבודת בני", שכוונת הכתוב בתוכם קאי על כאו"א, שעל ידי ההתקרבות של יהודי לקב"ה, שעיקר העבודה במשכן היא עבודת הקרבנות, שבעבודת האדם הוא ענין קירוב כל הכוחות לקב"ה, (כמובא ברבנו בחיי²) עד שעבודה זו עבודת הקרבנות עולה עד רזא דאין סוף³ (כנאמר בזהר: רזא דקורבנא עולה עד רזא דאין סוף. פירוש סוד הקרבן עולה ומגיע עד הנעלם והסוד של האין סוף של הקב"ה, דרגה גבוהה ביותר, ובכך מביאים), וממשיכים את הנחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני⁴ (הנאמר על עבודת הקרבנות) מלמעלה למטה.

והנה עבודה זו להפוך את שקר העולם ושטות דלעו"ז שיהי' משכן ומקדש לו ית' ושכנתי בתוכם, הוא ענין המלחמה של בני" שמשום זה הם נקראים בשם צבאות ה', ובצבא יש ג' פירושים, שכולם הם פרטים בעבודת האדם למלאות שליחות הקב"ה בעולמו. כל זה נתבאר בפרקים ובמאמרי באתי לגני של השנים הקודמות.

1 מאמר זה מיוסד בעיקרו על פרק י"ג מההמשך באתי לגני השי"ת.

2 ויקרא א, ט.

3 ראה זח"ב רלט, א. זח"ג כו, ב.

4 ספרי פנחס כח, ח.

וממשיך ומסביר ומבאר בהמשך שבשביל ניצוח מלחמה זו מבוזים את כל האוצרות היקרים שלא זו בלבד שבדרך כלל אין מבוזים אותם, אלא אפילו גם אין מראים אותם לשום אדם, ולא רק האוצרות יקרים של דור זה, אלא גם האוצרות שנאצרו מדור אחר דור ע"י אבותיו, הנה בשביל ניצוח המלחמה, המלך מבוזז את כל אוצרותיו. ובכלל בזכו זה הוא גם מה שהמלך עצמו עומד בקשרי המלחמה ומשליך חייו מנגדו בשביל נצחון המלחמה. והנה אוצרות אלו, אף שמוסרים אותן ע"י פקידי החיל המפקדים ומנהלי המערכה, אמנם הכוונה בזכו כל האוצרות הוא בשביל נתינתם לאנשי החיל הם החיילים הפשוטים לפי שהן הנה המביאים את הניצחון בפועל. שמזה מובן, שהאוצר שלמעלה ניתן לכאור"א מישראל, גם לאלה שאינם בבחי' פקידי החיל, רק שהם מצבאות הוי' בזה נכלל כל יהודי. ובכדי לקבל את האוצר דלמעלה צריך להיות כלי לזה, והוי"ע האוצר דלמטה בעבודת האדם, שע"י בחי' האוצר שבכאור"א ה"ה כלי לאוצר שלמעלה.

ומקדים לבאר את ענין האוצר למעלה, דאיתא בתקוני זהר: אור א"ס למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית, וכמו שמסיים בהמשך⁵ שאוצר העליון הוי"ע אור"א למעלה עד אין קץ. וכדי להבין גודל העילוי והמעלה שבענין אור"א למעלה עד אין קץ, מקדים לבאר את גודל העילוי שבאור"א למטה עד אין תכלית (שהוא למטה מענין אור"א למעלה עד אין קץ), ומזה יובן גודל העילוי שבאור"א למעלה עד אין קץ.

וכמו שמבאר בסעיף י"ב (סעיף דאשתקד) הענין דאור"א למטה עד אין תכלית בענין התהוות העולמות.

ב. וממשיך בסעיף י"ג (גימטריא אחד (א)) לבאר ענין שני בלמטה עד אין תכלית, לא איך שמהאור מתהווה באופן של למטה עד אין תכלית, אלא ההתפשטות וגילוי האור"א, שאף בהתפשטות האור הוא למטה עד אין תכלית, שזהו שמתפשט עד מדרגות היותר אחרונות ומדרגות היותר תחתונות.

וממשיך שהתפשטות האור הוא בבחי' א"ס ובל"ג כלל עד מדרגה היותר מטה מטה. והיינו דזה שאור"א מתפשט למטה עד אין תכלית, אין הכוונה בזה שמאור"א יש השתלשלות עד אין תכלית (ולכן נק' בשם א"ס), כ"א שהאור המתפשט בעצמו בהמטה מטה הוא בבחי' א"ס ובל"ג (גם כמו שנמצא בהמטה).

ובזה גופא יש ב' פרטים (כמו שמדייק בהמאמר), גילוי וההתפשטות, דהשבח של האור"א הוא, שלא רק שיכול להתפשט עד למטה עד אין תכלית, אלא עוד זאת שהוא גם בבחי' גילוי.

(א) אולי הכוונה בהדגשת הגימטריא של מספר הפרק – אחד – הוא כי לפי המתבאר בפרק זה שגם הנבראים שנמצאים במצב הפירוד הכי רחוק מאלוקות גם שם נמצא אור האין סוף, ביאור זה מורה על אחדות ה' הגדולה ביותר.

וע"ז ממשיך בהמאמר, שאא"ל דהשבח של האוא"ס שהוא למטה עד אין תכלית הכוונה בזה (בבחינת מטה) היא לעולמות הא"ס או אפי' לעולם האצילות (שהרי בערך האוא"ס עצמו ה"ה נקראים בשם עולמות), כי אין זה פלא כלל שהאור א"ס יכול להתפשט שם, וכן אין זה פלא שהאור יהי' שם בגילוי (או בלשון המאמר: שהם יכולים לקבל אוא"ס הגלוי), מכיון שהעולמות א"ס ועולם האצילות הם אלקות. כ"א הכוונה לעולמות בי"ע שהם בחינת מטה.

הבעל שם טוב מפרש את הפסוק תחתיים שניים ושלישים שהכוונה על אלוקות נשמות ועולמות ומסיים ששלוש דרגות אלו הם שלוש העולמות (תלת עלמין) הנזכרים בזה. בתורת הקבלה מובאים כמה שיטות בזה.

השל"ה מפרש שתחתיים שניים שלישים הם עולמות בי"ע, רח"ו מפרש ששלוש העולמות המובאים בזה הם אצילות בריאה ויצירה. והרמ"ז מפרש שהם א"ק אצילות ובי"ע.

הרב המגיד מבאר שבאופן כללי אלוקות היא הדרגה הגבוהה ביותר ללא שום קירבה ליישות, ונשמות מכיון שיש בהם ענין שקרוב ליישות הן בדרגה נמוכה יותר, ועולמות הן הדרגה הנמוכה ביותר שם יש כבר ישות. ממילא תמיד ניתן להלום את פירוש הבעש"ט גם עם שיטת הרח"ו שפירוש שעולם האצילות הוא הגבוה ביותר והוא כנגד אלוקות. אך פירוש הרח"ו שמעלה את הדרגה הגבוהה למעלה מאצילות לא"ק ובכללות עולמות הא"ס שקודם האצילות מתאים יותר לפירוש הבעש"ט שעולמות א"ס אלו הן בדרגת אלוקות. ואצילות שם ישנם כלים אך כלים אלו בטלים לגמרי והם ממש אלוקות (כמבואר במאמר) הם בדרגת נשמות, ועולמות הם כנגד בי"ע שם יש כבר ממש ישות. הרבי מסביר שפי' הרח"ו מתאים לפירוש השל"ה, ההבדל ביניהם הוא שהשל"ה עוסק בעולמות בי"ע הפרטיים, והרח"ו בעולמות בי"ע הכלליים.

חלוקה זו של הבעש"ט, לשלושה סוגי עולמות, עולמות הא"ס אצילות ובי"ע, ורבינו הזקן מוסיף שזוהי השכלה מופלאה להבין את החילוק בין עולמות הא"ס שלמעלה מאצילות לעולם האצילות. שופכת אור על החלוקה של כ"ק אדמו"ר מוהרי"ץ לשני סוגים בלבד. עולמות הא"ס שלמעלה מאצילות יחד עם עולם האצילות כדרגה אחת. ועולמות בי"ע כדרגה שניה. כי המכנה המשותף בין עולמות הא"ס לאצילות היא שאף שעולם האצילות הוא אכן נבדל מעולמות הא"ס בכך שכבר ישנם שם כלים וזוהי הגבלה. בכל זאת כלים אלו הם אלוקות ממש ובכך אין הבדל בין אצילות ללמעלה מאצילות בענין שבשניהם אין פלא שאור אין סוף מתגלה שם. ובלשון הרבי במאמר זהו אלוקות (בלבד ללא כל שמץ של ישות) כפי שהגביל את עצמו בהגבלה של כלים.

ויוכן (ב) זה היטב עפ"י תורת הבעש"ט⁶ (והובאה באור"ת להה"מ)⁷ ובדרושי כ"ק רבה"ז עד כפי שנדפס בלקו"ת לג' פרשיות⁸ עה"פ⁹ צהר תעשה לתבה גו' תחתיים שנים ושלישים תעשה.

דהנה¹⁰ בשל"ה¹¹ פי' תחתיים שנים ושלישים קאי על ג' עולמות ב"ע. ובאור"ת מהמגיד נ"ע פי' בעומק יותר בשם הבעש"ט, שתחתיים שניים ושלישים הם ג' בחי' אלקות, עולמות ונשמות. וצהר תעשה גו' הם תיבות התורה והתפלה שצריך להיות בהם צהר

(ב) תורת הבעש"ט והה"מ – בלקו"ת לג' פרשיות (סג, ב. ועיי' אוה"ת בראשית ח"ג ע' תריד): והנה, ענין תחתיים שניים ושלישים תעשה. בשל"ה פי' ב"ע. ובאור"ת מהמגיד נ"ע פי' בעומק יותר בשם ריבש"ט זלה"ה: כי יש בכל תיבה מתיבות התפלה והתורה, ג' בחי' עולמות נשמות ואלקות, ועולים ומתקשרים ומתייחדים זה בזה עם אלקות, ואח"כ מתייחדים ומתקשרים יחד האותיות, ונעשים תיבה, ומתייחדים יחודים אמיתיים באלקות. וצריך האדם לכלול נשמתו בכל בחי' ובחי' מהנזכר. ואז מתייחדים כל העולמות כאחד, ועולים ונעשים שמחה ותענוג גדול עד אין שיעור. וזהו תחתיים שניים ושלישים, דהיינו עולמות נשמות ואלקות, תלת עלמין אית ליה לקב"ה הנז' ר"פ שלח דקנ"ט.

ועיין בת"א בד"ה והנה אנחנו מאלמים אלומים, נז' ג"כ ג' בחי' מלאכים ונשמות ואלקות. ובמק"מ שם פ' שלח פי' בשם הרח"ו שהם אצי' בריאה יצירה. וי"ל, שזהו מ"ש הבעש"ט עולמות היינו יצירה, נשמות בריאה, אלקות אצי'. אך הרמ"ז שם פי' שהם ג' בחי' הכוללים כל החלל, היינו א"ק ואצי' ובי"ע. ומרומים בי"ה ע"ש. ועמ"ש מענין ג' בחי' אלו בביאור ע"פ ויאמר משה אכלוהו היום כו'.

לפ"ז אתי שפיר יותר פי' הבעש"ט נ"ע שהם ג' בחי' עולמות נשמות ואלקות. והיא השכלה מופלאת, להשכיל מה בין אצי' למה שלמעלה מאצי'. שזהו ענין ההפרש בין נשמות לאלקות. כי הנשמות נמשכים מכלים דאצי', שעם היותן ג"כ אלקות איהו וגרמוהי חד, אך עכ"ז אינן דומים להאורות שהם אלקות ממש. וזהו עצמו ההפרש בין אצי' שהוא בחי' כלים, לעולמות הא"ס שהם למעלה מבחי' כלים דאצי', ולכן נק' אלקות ממש.

גם י"ל ההפרש בין ב' בחי' אלו, כענין ההפרש בין היחוד דאיהו וחיוהי חד ובין היחוד דאיהו וגרמוהי חד, ועולמות הם בי"ע נבראים ממש ...

קיצור: תחתיים שניים ושלישיים תלת עלמין בי"ע דכללות א"ק ואצי' ובי"ע. אף עשיתיו הפסק כי בי"ע עלמא דפרודא. אבל אצי' וא"ק הכל אחד. וזהו ענין אמת ראש תוך סוף. וזהו מקרא משנה תלמוד. גם כמש"ל שהלבושים שממעשה המצות הם דוגמת התיבה כו'.

6 צוואת הריב"ש סע"ה.

7 ס"פ נח.

8 נדפס באוה"ת נח (כרך ג') תריד, א ואילך.

9 נח ו, טז.

10 בכל הבא לקמן ראה אוה"ת שם.

11 רעו, א.

ובהירות¹² והם יתייחדו עם העולמות וע"י הנשמות יתאחדו עם אלוקות. שעי"ז נעשה צהר. ומבאר הבעש"ט שזה"ע תלת עלמין הנזכר בזוהר¹³, שיש בזה ב' פירושים, הא'¹⁴ דקאי על אצילות בריאה יצירה, והב' כמ"ש הרמ"ז¹⁵ שהם עולמות הא"ס אצילות ובי"ע. שפי" זה מתאים לפי השל"ה הנ"ל דקאי על עולמות בי"ע, אלא שלפי הרמ"ז קאי על עולמות בי"ע הכללים¹⁶, עולמות הא"ס (א"ק) אצילות ובי"ע. ומבאר שם, שלפי הרמ"ז אתי שפיר יותר פי' הבעש"ט נ"ע שהם ג' בחי' עולמות נשמות אלקות כי לפירוש הרמ"ז שהדרגה העליונה היא א"ס ממש ולא אצילות או בריאה, תואם יותר לדרגה העליונה בתורת הבעש"ט – אלוקות. (ומוסיף המגיד) והוא השכלה מופלאה להשכיל מה בין אצי' למה שלמעלה מאצי' הבנת ההשוואה בין עולמות הא"ס לאצילות, לעומת ההבדל ביניהם מובילה להבנה מדוע הרמ"ז והבעש"ט מחלקים אותם לשתי הגדרות ואדמו"ר הריי"ץ כאן במאמר מגדיר אותם כדרגה אחת. דהנה המכנה המשותף בין עולם הא"ס ובין עולמות האצי' הוא ששניהם הם אלקות, שזהו מה שבהמאמר דבעל ההילולא מחלק רק ב' חלוקות, הא' עולמות א"ס ואצילות והב' עולמות בי"ע.

על אף שגם עולמות האין סוף יש בהם הגבלה מסויימת, עצם העובדה שנקראים בשם עולם, מוכיחה שאינם א"ס לגמרי. בכל זאת לגבי עולמות הגבול שהם אבי"ע, נחשב עולם האצילות למקום הראשון בו יש עשר ספירות מוגבלים, אורות וכלים, ואילו עולמות הא"ס אין בהם הגבלה זו, ונחשבים לא"ס ממש לגבי העולמות.

דעם היות שלכאורה יש חילוק בין עולמות הא"ס ועולם האצילות, שעולמות הא"ס הוא למעלה מכלים, ובאצילות כבר יש היכולת לכלים וגם כלים ולכן לכאורה לא ניתן להשוות את עולמות הא"ס לעולם האצילות, מ"מ, הגבול שקיים בעולם האצילות זהו רק מה שאלקותו ית' צמצם א"ע להתלבש בכלים ועדיין הוא אלוקות לגמרי בתבנית של גבול ללא כל יש (בלשון הספר עץ חיים: איהו {אוא"ס} וגרמוהי {כלים דאצילות} חד – לגמרי), והיינו שכלים דאצילות הם אלקות ממש, (משא"כ עולמות בי"ע שמלבד העובדה שכל אחד מהם יש בו עשר ספירות שהם כלים מוגבלים ושונים אחד מהשני, הם גם נפרדים מאחדותו ית' והם מציאות ויש בפני עצמם, ומה שנוגע למאמר כאן, שמציאות היש שבהם מסתירה וסותרת להתגלות אוא"ס בתוכם, לעומת האצילות שהגבול שבו בטל ומאוחד לגמרי ואינו מפריע להתגלות אוא"ס בתוכו).

וי"ל (ג) שהמתבאר כאן על המשותף בין עולמות הא"ס לאצילות זהו מה שממשיך בלקו"ת לג"פ שם, שמסביר את החילוק בין עולמות הא"ס ועולם האצילות שהוא על דרך ההפרש בין היחוד דאיהו וחייהו חד (ההתאחדות של הקב"ה עם האורות) ובין היחוד דאיהו וגרמוהי חד (ההתאחדות של הקב"ה עם הכלים). והיינו שלמרות שאורות

(ג) להבנת הענין חשובה להעתיק כמה קטעים מתוך אגרת הקודש סי' כ"ף בתניא. לאחר הפתיחה בציטוט העץ חיים: איהו וחייהו חד איהו וגרמוהי חד בהון. (פי' ע"ס דאצילות חייהו הן האורות וגרמוהי הן הכלים שכולן אלוקות משא"כ בבי"ע כו')

12 הבעש"ט שם.

13 זח"ג רנט, א.

14 מק"מ. שם — הובא באוה"ת שם.

15 שם — הובא באוה"ת שם.

16 אוה"ת שם, סע"ב.

הם לא מוגבלים (יחסית) והכלים מוגבלים בכל זאת שניהם מאוחדים לגמרי וההפרש ביניהם הוא רק שזוהו"ע היחוד עם חיוהי (אורות) וזהו"ע היחוד עם גרמוהי (כלים), אבל בשניהם אומר חד, שהם בתכלית היחוד עם אלקותו ית' (משא"כ בי"ע הם נפרדים ממש).

וזהו מה שאומר אדמו"ר מוהרי"ץ בהמאמר (אות י"ג – אחד) דעולמות הא"ס ועולם האצילות ה"ה כלים להתפשטות וגילוי אוא"ס להיות דגם הכלים ה"ה אלקות ממש, וא"כ אין פלא כלל דהאור יכול להתפשט שם, וגם יכולים לקבל אוא"ס הגלוי, כי מכיון שהם בבחי' אחדות כנ"ל, הרי אחדות הוא כלי לאוא"ס גם אם הכלי הוא מדוד ומוגבל כל עוד שהוא אינו יש בפני עצמו אלא בטל ומאוחד לגמרי. וכמו שאומר בהמאמר, שאפילו כלים דאצי' ה"ה אלקות, שהם נק' כגופא לנשמתא (שזוהו"ע איהו וגרמוהי חד), שלכן אין פלא גם בזה שהאוא"ס מתפשט ומתגלה בהם.

עיקר החילוק שבין גוף האדם להלבושים שלו, דהלבושים הם מציאות לעצמם, ולכן הם מכסים ומעלימים על גוף האדם המלוכבש בתוכם, משא"כ הגוף כל ענינו הוא להיות לבוש וכלי להנפש שמלוכבשת בו, ולכן אינו מעלים על חיות הנפש המלוכבש בו, דבהגוף ניכר שהוא חי (ציטוט מתוך מאמר ד"ה ונחה עליו תשי"ד ס"ג) כל ענין הגוף הוא להיות התגלות אור הנפש המשך תער"ב ח"א פק"ד (ע' רא) "שגם בלי תנועה נראה ונגלה בהגוף שהוא חי .. מפני שהוא לבוש המיוחד" (המשך תער"ב שם פק"ה – ע' רב).

וזהו ביאור המשך הענינים בהמאמר, שבא לבאר העילוי דאוא"ס למטה עד אין תכלית, ולזה אומר שאא"ל שהעילוי דאוא"ס הוא בזה שמתפשט ומתגלה בעולמות הא"ס או אפי' עולם האצילות, שהרי אין בזה פלא. כ"א העילוי דאוא"ס למטה עד אין תכלית הוא בזה שמתפשט בעולמות בי"ע שהם לא כגופא לנשמתא, רק הם בחי' לבושים (כמו שנק' בפתח אליהו), שהלבוש הוא נפרד מן הגוף. וזהו העילוי והפלא דאוא"ס, דעם היות שעולמות בי"ע הם נפרדים, מ"מ הוא מתפשט ומתגלה גם בהם.

החילוק בין גופין ולבושין (אצילות ובי"ע) יובן מהחילוק שבין גוף ללבוש כמו שהוא באדם, מבשרי אחזה אלוקה. דגוף האדם, עם היותו רק לבוש לנפש (כמ"ש עור ובשר תלבישני), הוא מיוחד עם הנפש, משא"כ הלבושים הם נפרדים מהאדם (גם מגוף האדם)... החילוק בין לבוש המיוחד ללבוש הנפרד הוא, דלבוש הנפרד אפשר לפרשטו, משא"כ לבוש המיוחד (כמו הגוף) א"א לפרשטו... וזהו מה שע"ס דאצילות נק' גופין ובי"ע לבושים, כי ג' עולמות בי"ע הם דוגמת מחשבה דיבור ומעשה [בריאה מחשבה, יצירה דיבור, ועשי' מעשה] שהם לבושים נפרדים, משא"כ ע"ס דאצילות, עם היות שהם באין ערוך לגבי אוא"ס ב"ה, הם מיוחדים עם אוא"ס שמתלבש בהם, איהו וגרמוהי חד²⁰, ולכן נק' בשם גופין, להיותם כמו הגוף שעם היותו באין ערוך לגבי הנפש מ"מ הוא מיוחד עם הנפש. מתוך מאמר ד"ה ונחה עליו תשי"ד סעיף ב'.

וצריך להבין היטב איך הא"ס חד עם גרמוהי הן הכלים הרי הכלים הן בבחי' גבול ותכלית כמ"ש בע"ח. וממשיך בעמ' ק"ל: והנה ראשית היש הנברא ותחילתו הן הכלים די"ס בי"ע... קודם שירדו לבי"ע אינן ככלל יש ודבר נפרד בפ"ע אלא הו מעין אלוקות בצמצום עצום וכעין הכלים די"ס דאצילות שהן בבחי' גבול ע"י צמצום אור הא"ס הוא הקן המלוכבש בנר"נ שלהם עכ"ל וראה שם בארוכה.

ג. וממשיך בהמאמר משא"כ ביי"ע הם בחי' לבושים.. בלבד לאור הכלים דאצילות (שהם בבחי' גופא כנ"ל המתלבש בהם) וכמאמר אימא עילאה מקנא בכורסייא וכו' שית ספירן ביצירה ואופן בעשי', דלכן נק' ביי"ע מטה לפי שהם רק לבושים לאור האצילות, ע"כ.

לפי המהלך במאמר עד כאן, נראה שהתפשטות אוא"ס בעולם הבריאה היא בעצמה ענין ההתפשטות למטה בלי גבול, כי עולם הבריאה מצד עצמו, אינו מקום מתאים להתפשטות וגילוי של אוא"ס. וכפי שנתבאר שעולם זה הוא כבר לבוש.

והענין הוא, דהנה הי' אפשר לומר, דזה שעולמות ביי"ע הם בחי' לבושים, הכוונה בזה, שעולם הבריאה הוא לבוש לעולם האצילות ורק בעולם הבריאה מתפשט אוא"ס המאיר בעולם האצילות, ואילו עולם היצירה הוא לבוש לאור המוגבל של לעולם הבריאה ולא לבוש לאוא"ס של אצילות, וכן עולם העשי' הוא לבוש לאור המוגבל של עולם היצירה. ואז הי' מקום לומר ולפרש, דמה שאומרים אוא"ס למטה עד אין תכלית, הפירוש בזה הוא, דבחינת מטה קאי רק על עולם הבריאה, וזה ג"כ שבח מספיק על אוא"ס, שהרי מכיון שעולם הבריאה הוא נפרד, הרי זה שהאוא"ס מתפשט שם הו"ע של פלא ובכך כבר מתבטא הבלי גבול של התפשטות אוא"ס למטה מטה, כי עולם הבריאה הוא כבר חלק ממערכת עולמות ביי"ע. וכדי לשלול סברא זו, מחלק העולמות לג' סוגים, עולמות הא"ס ועולם האצילות ועולמות ביי"ע, וכנ"ל בפ"י תלת עלמין אית לי' והיינו שהג' עולמות ביי"ע כעולם אחד יחשב וכל השלושה נמנים כסוג אחד, מה שגם מלמד שכולם שווים בגילוי של אוא"ס בתוכם וכדלהלן. וזהו ג"כ מה שאדמו"ר מוהריי"ץ מביא במאמר הוכחה (שעולמות ביי"ע הם לבושים) ממאמר אימא עילאה מקנא בכורסיא וכו' שההוכחה היא לא רק על כללות הענין שעולמות ביי"ע הם רק לבושים לאור האצילות, כ"א גם לאופן הלבוש, שכולם יחד ולא רק עולם הבריאה, הם לבוש לעולם האצילות שבו שורה אוא"ס בגילוי. שזהו מש"א דאימא עילאה מקנא בכורסיא שית ספירן ביצירה ואופן בעשי' מכך שהספירות והדרגות השונות של עולם האצילות מתלבשים בעצמם בשלושת עולמות ביי"ע, החלק העליון יותר – בינה, בעולם העליון יותר – בריאה, ואח"כ בהדרגה הספירות הנמוכות יותר בעולמות הנמוכים יותר. ובזה מוכח שבענין זה עולמות ביי"ע הם קומה אחת משותפת ביחס לקבלת האור של עולם האצילות, וכמו בעולם כל חלק מקבל לפי דרגתו ולא שעולם הבריאה הוא המקבל היחיד ישיר מעולם האצילות ובו החלק העליון מקבל מהדרגה העליונה של אצילות והוא מעביר מהדרגה התחתונה שלו – מלכות לדרגה העליונה של עולם היצירה שלמטה ממנו, ואינו אומר שכורסייא (בריאה) מתלבש ביצירה, ויצירה בעשי'. והיינו משום שגם העולמות יצירה ועשי' הם לבוש להאור דאצילות עצמו (שית ספירן ואופן), כי הג' עולמות ביי"ע הם קומה אחת, שבינה מקומה בכורסיא (בריאה) שית ספירן (ז"א) ביצירה, ואופן (מלכות) בעשי', וכשם שבינה ז"א ומלכות אינם ענינים נפרדים זמ"ז דכולם ביחד הם קומה אחת סדר השתלשלות של עולם שהוא קשור ומחובר מראשו לסופו, כמו"כ הוא בעולמות ביי"ע, שהם עולם אחד שהוא לבוש לאור האצילות וזהו מה שאומר בהמאמר דאוא"ס למטה עד אין תכלית ובחינת המטה היא עולמות ביי"ע, שהם לבושים לבד לאור האצילות, שכולם יחד הם אותו הלבוש לאור האצילות שהוא אור אין סוף.

ענין זה הוא בהקדמה למוסבר במאמר על הירידה של אוא"ס למטה במובן של המטה ביותר, כלומר בעולם התחתון עצמו הירידה היא למקום הנמוך ביותר. (ד)

ד. וממשיך בהמאמר: ובלבושין דבי"ע אומר דמינייהו מעולמות בי"ע, ומדרגת עולמות בי"ע שהם נפרדים, פרוחין נשמתין לבני נשא (הם מקור נשמות בני ישראל) שהם הנשמות. והענין הוא, דהנה כל הענינים שבעולם ישנם בנש"י, וכמו שמדייק בכל ההמשך, שכל ההמשכות וכו' הוא נעשה ע"י נשמות ועבודת בני"ע שהם העושים את העולם לדירה לקב"ה. שמזה מובן, שגם הענין דמטה עד אין תכלית ישנו בנש"י. ואדרבה, מכיון דעיקר שכינה בתחתונים היתה, שהפי' דתחתונים הוא (כמ"ש בתניא)¹⁷ עולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו (ובלשון המאמר כאן: מדרגות היותר אחרונות והיותר תחתונות) וכפי שהוסבר שעולמות תחתונים – מטה הוא לא רק בכללות אלא גם בפרטיות המקום הנמוך ביותר בעולמות התחתונים, הרי מובן,

(ד) כדאי להעיר שהמתבאר כאן במאמר שכל אחד מ-ג' עולמות בי"ע מקבל בעצמו ויישר אוא"ס שמאיר בעולם האצילות. והוא מצד שלגבי זה עולמות בי"ע הם עולם אחד. כך מבואר בדא"ח רק לגבי פרט זה שאוא"ס מאיר בכל עולם. וישנו גם הענין שהם עולמות נפרדים ומקבלים זה מזה בהשתלשלות אחד מהשני כלומר סיום ותחתית עולם הבריאה נעשה כתר ומשפיע לראשית עולם היצירה. וגם בצורה זו, זוהי התפשטות של אוא"ס באופן של ממלא, כלומר בדרך מצומצמת שהעולמות יוכלו לקבל גילוי מצומצם זה.

לקמן מועתק קטע מספר התניא פרק י"ח עמ' 46 (וכן באגה"ק סי' ט"ו דף קכ"א ע"א וראה גם המשך תער"ב ריש פרק ס"ז) שם נראה ברור ענין הארת אוא"ס דאצי"י ישר לכל אחד מעולמות בי"ע, שנתבאר כאן וגם בפרטיות מדובר כאן אודות הארת מלכות דאצילות (אופן) לעולם העשיה: אפי' לקל שבקלים ופושעי ישראל נמשך בזיוגם נפש דנפש דמלכות דעשיה שהיא מדרגה התחתונה שבקדושת העשיה ואעפ"כ מאחר שהיא מעשר ספירות קדושות היא כלולה מכולן גם מחכמה דעשי' שבתוכה מלובשת חכמה דמלכות דאצילות שבתוכה חכמה דאצילות שבה מאיר אור א"ס ב"ה ממש כדכתיב ה' בחכמה יסד ארץ וכולם בחכמה עשית ונמצא כי אין סוף ב"ה מלובש בבחי' חכמה שבנפש האדם יהיה מי שיהיה מישראל ובחי' החכמה שבה עם אור א"ס ב"ה המלובש בה מתפשטת בכל בחי' הנפש כולה להחיותה מבחי' ראשה עד בחי' רגלה כדכתיב החכמה תחיה בעליה. ע"כ מפרק ח"י.

לעומת המתבאר בהגה"ה בפרק ו'. עם היות בתוכו עשר ספי' דעשיה דקדושה וכמ"ש בע"ח שער מ"ג ובתוך עשר ספי' דעשיה אלו הן עשר ספי' דיצירה ובתוכן עשר ספי' דבריאה ובתוכן עשר ספי' דאצילות שבתוכן אור א"ס ב"ה ונמצא אור א"ס ב"ה מלא כל הארץ הלזו התחתונה על ידי התלבשותו בעשר ספי' דארבע עולמות אבי"ע כמ"ש בע"ח שער מ"ז פ"ב ובספר גלגולים פרק כ': ע"כ.

שם נראה ברור שישנו גם ענין הארת אוא"ס לעולם הבריאה שהוא (כלומר דרגת האור שלו שהוא רק מקבל מעולם האצילות ולא אור האצילות שבו מאיר אוא"ס ב"ה) מתלבש בעולם היצירה שלמטה ממנו.

17 פל"ו.

שנשמות שייכות בעיקר לתחתונים. וזהו מה שאומר בהמאמר דבלבושין דבי"ע (שהר"ע מטה עד אין תכלית) אומר דמינייהו פרחין נשמתין לבני נשא שהם הנשמות, דהנשמות בעיקרם הן בבי"ע. וכמו שממשיך בהמאמר: דהנה רוב הנשמות הן נשמות דבי"ע ורק אחד כדרא בדורות הראשונים הם נשמות דאצילות אבל רוב הנשמות הם נשמות דבי"ע, ע"כ.

החילוק בין נשמות דאצילות לנשמות דבי"ע יובן יותר על פי תורת רבינו הזקן (ה) (ו).

(ה) הרבי קורא במאמר לרבה"ז בעל ההילולא – אולי יש לקשר לכך ששנת אמירת המאמר היא שנת הק"ן להסתלקות הילולא של רבה"ז. ידוע ומפורסם הקאך הגדול של הרבי בכל שנה זו. והרבה לומר מאמרים המיוסדים על מאמרי רבה"ז בכל השנה, כולל גם בהתוועדות יו"ד שבט שהואיל לומר שלא ע"ד הרגיל מאמר שני (ד"ה יפה שעה אחת) מיוסד על תורת רבה"ז. ואולי מצד השנה קוראו בעל ההילולא (וראה גם במברק שהואיל כ"ק אדמו"ר לשלוח ליו"ד שבט תשכ"ג), ומצד היום והימים שלאח"ז, כרגיל נקרא כ"ק אדמו"ר מוהרי"ץ בעל ההילולא. ולהעיר שבמאמר זה ד"ה באתי לגני יש ג תורות של רבה"ז. ד"ה יונתי בלקו"ת, ביאורו בלקו"ת לג' פרשיות ואגה"ק סי' כ"ף.

(ו) תורת אדה"ז – בלקו"ת שה"ש (יט, ב): עוד ביאור הדברים ע"פ יונתי בחגי הסלע וגו' הנה ארז"ל נובלות חכמה שלמעלה תורה. כי התורה הנגלית, היא בחינת הארת החכמה המתלבשת במדות, ולכן הם גם כן שיתא סדרי משנה כנגד ששה מדות עליונות סדר זרעים מבחינת חסד כו'. והענין הוא, כי כשר ופסול טמא וטהור חייב וזכאי, נמשך מהמדות עליונות, דהיינו כשר ומותר וטהור זהו בחינת חסד, וימין מקרבת שיתעלה אותו דבר ליכלל באור א"ס, ופסול ואסור וטמא היינו בחינת גבורה, שמאל דוחה שלא יוכל להתעלות כו'.

וכ"ז הוא ע"פ חכמתו ית' חכים ולא בחכמה ידיעא, הנמשכת ומתלבשת במדותיו ית', ולכן נקרא התורה נובלות חכמה של מעלה (בבראשית רבה פרשה י"ז), כי חכמה זו המתלבשת במדות, היא בחי' נובלות לבד לגבי עצמיות חכמה עילאה, חכמתו ית' שהיא רמה ונשגבה למעלה מהמדות כו' (ועמ"ש בד"ה השמים כסאי כו' דקאי על התורה שנקרא כסאי לבחינת רצונו וחכמתו ובינתו כו' והיינו מה"ט וע"ש מענין זה).

ולכן נאמר בישראל קדש ישראל לה' ראשית תבואתה, שישראל הוא ראשית ומקור התורה כי הנה ישראל עלו במחשבה. פי' מחשבה היינו בחינת חכמה, ועלו במחשבה היינו בבחינה העליונה שבמחשבה (והיינו כענין במחשבה תחלה דהיינו תחלת המחשבה).

והענין, כי הנה בענין השתלשלות עילה ועלול, הנה פנימית העילה הוא דבוק בעילתו, רק חיצוניותו הוא הנמשך בההשפעה להעלול. ועד"ז הוא נמשך ומשתלשל מעילה לעילה הכל רק באופן זה, שמבחינת חיצוניות העליון נעשה פנימיות לתחתון (ועמ"ש מזה באריכות קצת בפ' שלח בד"ה ענין נסכים). וא"כ לפ"ז הכלל, הרי החכמה עילאה שמקבלת מבחינת כתר, כמ"ש והחכמה מאין תמצא, הרי הבחינה עליונה שבחכמה

ופנימיותה דבוקה בכתר עליון (וע' בפרדס שער שלישי פ"ג, כל ספירה וספירה תבחן בג' בחינות כו', ובשער הנתיבות רפ"ג הנתיב האחד כו' יחוד החכמה בכתר כו', ועוד שם שכל מופלא נדמה למאציל כו', ועיין בפ' פנחס (דרנ"ו סע"ב)), ומה שנמשך ומתפשט מבחינת חכמה למטה במדות, זהו רק מבחינת חיצוניות החכמה, וזהו ענין נובלות חכמה כנ"ל.

אכן נש"י שעלו במחשבה, היינו בבחיני' העליונה שבמחשבה, כי לכן הרי נאמר בנים אתם לה' בני בכורי ישראל, שכמו עד"מ הבן הנמשך ממוח האב, הרי מלובש בהטפה מעצמיות ומהות החכמה שבמוח האב כו'. וכך נש"י שרשן ומקורן מעצמיות ופנימיות ח"ע ממש, שלמעלה מבחי' נובלות וחיצוניות כו', וכמ"ש בד"ה ששים המה מלכות כו' בפ"י כנס"י שבפנימיות ז"א כו' ע"ש. ועמ"ש ג"כ בד"ה אני ישנה בפ"י עלו במחשבה, דהיינו בחינת מחשבה שבמחשבה כו' ע"ש. וא"כ, עד"ז גם כאן, היינו שנש"י שרשן מבחינה העליונה שבח"ע, ולכן הם ראשית תבואתה, והם מקור ויסוד התורה, שהיא בחי' נובלות חכמה.

ולכן נקראת התורה תורת משה כו', והיינו לפי שנשמת משה שרשה מעצמיות ח"ע, שזהו מקור התורה, וכמ"ש מזה בד"ה להבין ענין לחם משנה בפ' בשלח. שלכן נאמר במשה כבד פה לגבי אורייתא דבע"פ כו', וכבד לשון לגבי תשב"כ, שלא היה יכול להשפיל א"ע להיות נמשך ממנו התורה, שהיא בחי' נובלות חכמה כו'. ועמ"ש בד"ה משה ידבר. ועמ"ש סד"ה ועשית בגדי קדש, שזהו ענין שהתורה נק' כלה ומאורסה, וישראל הם בחי' חתן המשפיע כו'.

והנה, הגם שזהו בחינת משה, אך כמ"כ יש ג"כ נשמות גבוהות מאד, שיש בהם מבחינת משה, וזהו שאמר רב ספרא לרבא משה שפיר קאמרת כו', והן הנשמות שנק' אחים וריעים למקום, כמ"ש למען אחי ורעי כו', ומבואר בזה, שהן למעלה אפילו מבחי' בנים (ע' זהר ח"ב דקכ"א סע"ב וד' צ"ד סע"ב ח"ג ד"ז ע"ב), והיינו שנמשכו מיחוד אור"א דאצילות, ולכן נקראים אחים לז"א דאצילות, והם למעלה מבחי' תורה, וכמשנ"ת ג"כ בביאור ע"פ ששים המה מלכות הנ"ל בענין חסידים הראשונים שבגמ'.

אמנם הנשמות הנמשכים מזיווג זו"נ דאצילות, היינו שהנשמה נמשכת מאין ליש שהוא מאצילות להיות בחי' בריאה ממש, אבל נשמה דאצילות היינו בחינת אלקות ממש, שהוא בחינת אצילות כמו שהוא באצילות ממש, למעלה מעלה מבחי' בריאה יש מאין, אלא שהן רק מבחי' הכלים דאצילות, כי פי' כלים דאצילות הוא בחינת הגבול שיש גם באצילות, שע"ז אמרו שיעור קומה רל"ו אלפים רבבות פרסאות. והנשמות הנמשכים מהכלים, הרי הנשמה היא כמו טפה א' לגבי הכלים ממש, ומ"מ היא בחינת אלקות.

וכמ"ש במ"א ביאור ענין זה ע"פ מאמר הזהר פ' פנחס (דף רמ"ט ע"א) ע"פ ובחדש הראשון כו' מאי אילת השחר כו' ע"ש, וזהו ענין הנשמות שנמשכו מיחוד אור"א, שנק' אחים וריעים לזו"נ דאצילות ע"ש, שנאצלו ג"כ מאור"א כמו שנאצלו הכלים דזו"נ דאצילות, אלא שהם הארה קטנה מאד לגבי הכלים דזו"נ שהם הע"ס.

אדמו"ר הזקן מסביר שלמרות שכל נשמות ישראל מקורן באצילות (שלכן יש ככולן אוא"ס) בכל זאת רוב הנשמות נולדות מאצילות ששם הוא רק מקורן אך דרגתן ומקומן הוא בבי"ע. הפירוש נשמה דאצילות הוא שנשמה זו מעולם לא השתנתה מדרגת מקורה וגם כשנתלכשה בגוף היא בדרגת וסוג הביטול של אצילות. וישנו סוג שלישי של נשמות שלמרות שהוא נקרא נשמה דאצילות אך החילוק בינם לנשמות דאצילות ממש הוא שנשמות שמקורן ודרגתן הוא עצם חכמה דאצילות הם נקראים אחים לז"א (מידות) דאצילות, לעומת נשמות אלו שהם רק המשכה קטנה (טיפה בלשון המאמר) שנקראים בנים. ונתינת התורה יכולה להיות רק על ידי הנשמות הגבוהות כמו של משה ונשיאי ישראל בכל דור כי מקור התורה הוא בחכמה.

משא"כ הנשמות שנולדו מיחוד וזיווג זו"נ דאצילות, היינו שלידתם הוא לעולם הבריאה, כמ"ש בע"ח שער סדר אבי"ע פרק ד' ה', והיינו שנמשכה הנשמה להיות בריאה יש מאין, וע"ז אמרו ישראל מתקשראן באורייתא. ואף לפמ"ש במ"א שגם מזיווג זו"נ דאצילות נולדים ונמשכים ג"כ לפעמים נשמות גבוהות מאד הנק' נשמות דאצילות ממש, וכדמשמע בזהר ויקרא (דכ"ד סע"ב) ובזהר משפטים (דצ"ד ע"ב) ובשאר דוכתי. מ"מ, כיון ששרשן מזיווג זו"נ דאצילות, ולכן נק' בנים למקום, וא"כ אינן אלא טפה א' הנמשכת ממוחין דזו"נ. והתורה היא עצם חב"ד דזו"נ דאצילות ממש. ואצ"ל נשמות דבי"ע כו'. ולכן ע"ז אמרו ישראל מתקשראן באורייתא.

ומ"מ, אפילו נשמות דבי"ע ממש, כולן שרשן מאצילות העליון ממש. וגם עלו במחשבה, ועמ"ש ע"פ ואלה המשפטים גבי כי תקנה עבד עברי כו', וא"כ צ"ל מהו הפי' והענין שהצדיקים הראשונים דייקא לבד הן הן נשמות דאצילות, משא"כ שאר כל הנשמות שהן דבי"ע כו'. אך הענין, כי נשמות הצדיקים הראשונים, היינו שהנשמה המלוכשת בגופם ממש היא בחינ' אצילות ממש, כמו נשמת רשב"י שהיה לו נשמה דאצילות מלוכשת ממש בהגוף שלו למטה ממש, וע"ד מ"ש באגה"ק ד"ה איהו וחיהו, שאף לאחר שירדו הנר"נ דאצילות לעוה"ז לצדיקים הראשונים אפשר שלא נשתנו מהותן להיות דבר נפרד מאלקות כו' ע"ש.

משא"כ שאר כללות נש"י צדיקים ובינונים כו', הנק' נשמות דבי"ע, היינו שעם היות שרש כל הנשמות הוא מאצילות, אבל עכ"ז בחי' זו דשרש הנשמה שמאצילות, אינו מלוכש ולא מאיר בהגוף כלל, אלא נשאר האור בבחינת אצילות בבחינת העלם ומקיף בלבד על הנשמה המתלכשת בגוף, והנשמה הנמשכת ומתלכשת בגוף, היא נפש או רוח או נשמה דבי"ע לבד, ולא מבחינת אצילות כלל, ולכן נקרא נר"נ דבי"ע לבד.

אך עכ"ז, שרש דשרש בחינת מזליהו והמקיף יש בכל נש"י מבחינת שעלה במחשבה, וע"כ מצד זה נאמר על כל נש"י קדש ישראל לה' ראשית תבואתה, שהן הן מקור התורה ויסודה. ומצד הנשמה המלוכשת בגוף הן בחינת מתקשראן באורייתא כו'.

והענין הוא, ע"פ המבואר בארוכה יותר בלקו"ת¹⁸ (ביאור ע"פ יונתי) לכ"ק אדמו"ר הזקן, דשרש נשמת משה רבינו הוא מעצמיות ח"ע שזהו מקור התורה. וזהו הטעם שהתורה ניתנה ע"י משה דוקא כי נובלות חכמה שלמעלה תורה¹⁹ התורה הנגלית היא רק הארה (נובלות מלשון שארית והארה מצומצמת) ממקורה עצמיות חכמה עילאה (העליונה) דאצילות, שמתלבשת במידות שהם עיקר התורה ששה סדרי משנה כנגד ששה מידות, ולכן ניתנה ע"י משה שהוא העצמיות דח"ע. ואדרבה, במשה נאמר (כמ"ש בזהר)²⁰ כבד פה לגבי אורייתא דבע"פ כו' וכבד לשון לגבי תשב"כ, שלא הי' יכול להשפיל א"ע להיות נמשך ממנו התורה שהיא רק בחי' נובלות חכמה כיון שדרגת נשמת משה היא עצמיות חכמה עילאה, היתה זו ירידה לגבי דרגתו בכך שהיה צריך לדרת לדרגת התורה הנגלית. וממשיך בלקו"ת שם דהגם שזהו בחינת משה אך כמו"כ יש ג"כ נשמות גבוהות (דצדיקים גדולים, וצדיקים הראשונים)²¹ שיש בהם מבחי' משה בכל דור ודור, וזהו שאמר²² רב ספרא לרבא משה שפיר קאמרת כו'. ומזה מובן שענין זה הוא אצל נשיאי ישראל שבכל דור ודור, שהרי אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא²³. והם נשמות דאצילות, וכמו שמסביר בלקו"ת שם, שהן הנשמות שנק' אחים וריעים לז"א לפי שנמשכו מיחוד או"א, משא"כ רוב הנשמות, גם אלו שנמשכו מיחוד זו"ג דאצילות, הרי למרות שמקורן באצילות בכל זאת לידתם הוא לעולם הבריאה ודרגתן היא נשמה דבי"ע. וכמו שממשיך בלקו"ת שם, שאף לפמ"ש במ"א אודות סוג שלישי שגם מזיווג זו"ג דאצילות נולדים ג"כ לפעמים נשמות גבוהות מאד הנק' נשמות דאצילות ממש, מ"מ אינן אלא טפה א' הנמשכת ממוחין דזו"ג, והתורה היא עצם חב"ד דזו"ג כו' (ולכן נתינת התורה היא דוקא ע"י נשמות שנק' אחים וריעים שהם מעצמיות דח"ע ואילו נשמות אלו נקראים בנים). ואצל אצל שאר כל הנשמות רוב נשמות הדור, שהן נשמות דבי"ע ממש.

וזהו מש"א בהמאמר ובלבושין דבי"ע אומר דמינייהו פרחין נשמתין לבני נשא שהם הנשמות, כי רוב הנשמות הם נשמות דבי"ע (שהם בחי' לבושים), ובפרט בדורותינו אלו, שנשמות דאצילות הן (בלשון המאמר) רק חד בדרא. הרבי מבאר שהביטוי חד בדרא אינו רק מליצה מספרית שבאה לומר שאחוז נשמות אצילות הוא רק אחד בכל דור, ביטוי זה מלמד שכל הדור קשור ומתקיים מנשמה אחת זו של נשיא הדור. והפירוש בזה הוא, שעל חד זה קאים (עומד ומתקיים) כל הדור. ע"ד משה רבינו בדורו, שהי' שקול כנגד כל הששים רבוא בני"י (כמבואר במק"א)²⁴ מפני שכולם היו כלולים בו, וכמש"נ²⁵ האנכי הריתי גוי' כאשר ישא האמן את היונק גוי', שכל ששים רבוא נשמות ישראל, שהן כללות ישראל, כלולים במשה. וכמו"כ הוא לא רק במשה רבינו בדורו אלא גם בהאתפשטותא דמשה שבכל דרא ודרא, דכל נשיא ונשיא בדורו, עד נשיא דורנו כולל כל נשמות הדור. אבל הנשמות שבדור עצמן הן רק נשמות דבי"ע, מבחי' לבושים וכפי שהוסבר החילוק המהותי בין גוף ללבוש.

18 שה"ש יט, ב ואילך.

19 ב"ר פי"ז, ז.

20 זח"ג כח, א.

21 ל' הלקו"ת שם, ג.

22 שבת קא, ב.

23 תקו"ז תס"ט (קיד, א) ועוד.

24 ע"ח של"ב פ"א של"ח פ"ו. ובכ"מ.

25 בהעלותך יא, יב.

ה. וממשיך בהמאמר: אלא שבבי"ע גופא הנה הנשמות הם פנימית ומלאכים חיצונית ועולמות הם חיצונית דחיצונית, ע"כ. וצלה"ב מה נוגע כל הפרטים הנ"ל להמשך המאמר.

אך הענין הוא, דהנה אף שההסבר שרוב הנשמות הן בדרגה נמוכה ויש בהם ענין של ישות כי הם רק מבחי' לבושים, מעולמות בי"ע שהם נפרדים, אבל הרי דוקא בהם ועל ידם היא העבודה דועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. שזוהי נקודת כל ההמשך, שתכלית הכוונה בכזבוז האוצרות ונתינת האוצר של למעלה אוא"ס למעלה עד אין קץ הוא כדי שנשמה תוכל למלאות שליחותה בעולם, לעשות את העולם משכן לו ית', שיעשה משקר העולם קרשים למשכן, וימשיך בהם אלקות.

על כך בא ההסבר שישנו חילוק בבי"ע עצמו בין נשמות ישראל שהם המתקנים ומכנינים את העולם להיות דירה וגן לקב"ה, ועבודת ישראל לתיקון העולם נעשית ע"י המלאכים, גם במובן הלשוני של מלאך – שליח.

וזהו מש"א שנשמות הם פנימית, שע"י הפנימית, באמצעות החיצונית שהוא המלאכים (מלשון שלוחים), נפעל שליחות הנשמה בחיצונית דחיצונית שהוא העולמות, לעשות מן העולם (חיצונית דחיצונית) משכן לו ית'.

ענין זה שעבודת המלאכים תלויה ומתחילה בעבודת נשמות ישראל, מתבארת בתורת הרב המגיד (ז) שמסביר את סדר העבודה בין נשמות ישראל ומלאכים כמחשבה ודיבור, כמו שדיבור תוכני מוכרח להיות שקדמה לו מחשבה, כך גם עבודת המלאכים היא כדיבור שבא לאחר עבודת ישראל שהיא מחשבה.

(ז) תורת הה"מ – רמזי תהלים בתחילתו (אות רג): ...ויש לומר ע"פ מ"ש רו"ל שאין המלאכים אומרים שירה עד שישאל אומרים שירה, שנאמר קדמו שרים וגו'. וצריך להבין מהו ענין ההמתנה שממתנינים המלאכים עד שיתחילו ישראל. ויש לפרש על פי הקדמה הידוע שישאל עלו במחשבה תחילה להבראות. אע"פ שנברא האדם אחר מעשה [נ"א: אחרון למעשה] בראשית, היה קודם במחשבה, שנאמר אחר וקדם צרתני.

והנה ידוע, כי במחשבה יש כל הכ"ב אותיות וה' מוצאות הפה, ומשם שורש כל האותיות. כי אין האדם מוציא דיבור מפיו אם לא יחשוב תחילה. וכאשר מוציא איזה דיבור בלי מחשבה, הדיבור הוא מחוסר חכמה ושכל, כמ"ש לעיל באריכות.

נמצא, כי המחשבה הוא שורש כל העולמות שנתגלו ע"י הדיבור. והוא על דרך משל, כאשר האדם כותב איזה אותיות, הנה קודם כתיבת ציור האות, הוא מתחילו ביו"ד, כי זאת הנקודה קטנה מציאותה בכל האותיות. וגם מקודם שכותב האות, הוא חוקק תמונת האות (ונאמר ומחוקק מבין רגליו). וזאת החקיקה נקראת מחשבה, כמו מחשבה הקדומה למוצא האות והדיבור, כי כאשר המחשבה מעורב באות ודיבור ניכר האות והדיבור.

ובזה יש לבאר תורת הרב המגיד (באו"ת תהלים בתחלתו)²⁶ על מרז"ל²⁷ אין המלאכים אומרים שירה עד שישאל אומרים שירה (שנאמר²⁸ בן יחד כוכבי בקר והדר ויריעו כל בני אלקים הם המלאכים שרק אחרי שירת ישראל אומרים הם שירה), דיש לפרש עפ"י הקדמה הידוע שישאל עלו במחשבה, וע"ד שהוא למטה באדם, שאין האדם מוציא דיבור מפיו אם לא יחשוב תחילה והמחשבה ממשיך חיות בהדיבור כל חשיבות הדיבור, תוכנו וחיותו היא השכל והתוכן שבו, דכאשר מוציא איזה דיבור בלי מחשבה הדיבור הוא מחוסר חכמה ושכל והוא דקלום בעלמא חר משמעות. ועד"ז הוא למעלה, שהמלאכים מתהווים מדבר הוי' שורש ומקור המלאכים הוא מדבר ה' דרגת הדיבור שהיא נמוכה יותר מדרגת המחשבה, ולכן דוקא כאשר ישראל (שהם עלו במחשבה ששורש נשמות ישראל היא בדרגת מחשבה ושם גופא עלו במחשבה ומתבאר בחסידות שהכוונה שבמחשבה עצמה עלו נשמות ישראל (שרשם) במקום הגבוה ביותר) מתחילין לומר שירה רק אז יש להם למלאכים (בחי' דיבור) לומר ג"כ שירה. ע"ד הנ"ל שדוקא כאשר קדם המחשבה אפשר להיות דיבור עם שכל וחכמה וטעם. ומסיים באו"ת שם וז"ש שיר השירים ר"ל שיר של ישראל גורם שירים הרבה של העליונים, שע"י השיר של ישראל נעשה שיר של המלאכים, וכן של העולמות, עד לעולמות העליונים. וזהו כמשנ"ת לעיל במש"א כאן בהמאמר, שהתחלקות בכי"ע עצמו הוא דנשמות הם פנימית, מלאכים חיצונית, ועולמות חיצונית דחיצונית, שע"י הפנימית (נשמות) נמשך גם בחיצונית מלאכים ועבודת המלאכים, ועד למטרת העבודה בחיצונית דחיצונית שזהו"ע העולמות.

למרות שנתבאר כי הנשמות הם בדרגה גבוהה יותר לגבי המלאכים ובוודאי לגבי העולמות, בכל זאת חובה לזכור את כל מה שהתבאר לעיל שבי"ע היא דרגה נמוכה, ובבי"ע עצמו ירידת אוא"ס היא לנמוך ביותר שכל זה נכון גם לגבי הירידה בנשמות ישראל שהירידה היא לנמוך ביותר, שזוהי נקודת פרק ומאמר זה להסביר את ירידת האוא"ס לנמוך ביותר, והחידוש הוא שלנשמות אלו ניתן האוצר היקר ביותר לשם הפיכת העולם למקום ודירה וגן לקב"ה.

אלא שמ"מ מכיון שהעולמות בי"ע הם בחי' לבושים ונפרדים כנ"ל, הרי מובן שזהו לא רק בנוגע העולמות עצמם והמלאכים, כ"א גם לנשמות דבי"ע, דמכיון שהם נשמות דבי"ע ה"ה נפרדים. וכמובן ג"כ מהמבואר בלקו"ת לג"פ שהובא לעיל (ס"ב) בענין תלת עלמין אית לי, דלפי' הבעש"ט לפי' הרמ"ז עולם אחד הוא בי"ע דכללות, עולמות הא"ס

נמצא, כי ישראל הנקראים ראשית, הם שורש כל העולמות ומלאכים ושרפים ואופנים. וזהו מ"ש בזהר מאתערותא דלתתא אתער עובדא לעילא [נ"א: מאתערותא דלתתא אתערותא דלעילא], כי העליונים אין להם התעררות אם לא ע"י ישראל שהם שורש כולם, ופשיטא שאינם יכולים להוציא שום דיבור בלתי ישראל שהם שורש כולם, כי הם עיקר המחשבה כנזכר.

נמצא, כי כאשר ישראל מתחילין לומר שירה, יש להם למלאכים כח לומר ג"כ שירה. וז"ש שיר השירים, ר"ל שיר של ישראל גורם שירים הרבה של העליונים...

26 סה, סע"ד ואילך.

27 חולין צא, סע"ב.

28 איוב לח, ז. — כן הוא בחולין שם. ובאו"ת שם: שנאמר (תהלים סח, כו) קדמו שרים וגו'. והוא בשמו"ר

פכ"ג. ז.

השני עולם האצילות והשלישי עולמות ביי"ע, ומבאר שם שעל זה נאמר²⁹ ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו. והיינו דישנו הענין דאף הפסיק³⁰ בין אצילות (יצרתיו) לעולמות ביי"ע (עשיתיו) שלכן עולמות ביי"ע הם נפרדים המילה 'אף' בפסוק מפסיקה ומחלקת בין עולמות הא"ס ואצילות לבי"ע כי בבי"ע יש כבר ישות, (הבדל זה מתאים למתבאר באות י"ג שמחלק בין עולמות שהם אלוקות בלבד לעולמות בהם יש כבר ישות), שמזה מובן ג"כ שגם נשמות ביי"ע, מכיון שגם הם נמצאים לאחרי הענין דאף הפסיק, ה"ה נפרדים. וזהו אוא"ס למטה עד אין תכלית, שאוא"ס משתלשל עד לעולמות ביי"ע שהם נפרדים.

בסעיף הבא מבאר הרבי פרט נוסף בירידת אוא"ס למטה מטה. הירידה לגשמיות שנעשית כמו כל ההתהוות ע"י המזל שלמעלה. ומביא מתניא (אגה"ק סימן כ"ף) (ח) שהשפעת אוא"ס בעולם הגשמי נעשית תמיד ע"י המזל אף שלכאורה רק בשלב ההתהוות מאין ליש יש צורך כביכול לעבור באמצעות המזל כדי להוות נברא פרטי עם צורה ותכונה פרטית, אלא בעולם הגשמי כל המשכה גם המשכת אוא"ס צריכה לעבור על ידי המזל ובכך מתבטא גודל הירידה של אוא"ס למטה מטה שהוא בעצמו התעבה והתגשם ומאיר בעולם הגשמי רק באמצעות המזל.

ו. וממשיך בהמאמר: ובריבוי ההשתל' כו' ממדריגה למדריגה בריבוי המדרי' וכו' עד שבהגיע האור לעולם הגלגלים והמזלות הרי מתעבה ומתגשם. והיינו דאוא"ס משתלשל למטה עד אין תכלית, במדריגות היותר אחרונות והיותר תחתונות. ועם היות שגם שם הוא באופן של א"ס (כנ"ל ס"ב), מ"מ, מכיון שנמשך בעולם ששם שולטים השרים והמזלות, מתעבה האור ומתגשם. ועד (כמו שממשיך בהמאמר) שכל ההשפעה והגילוי בעולם כו' הוא ע"י הגלגלים ומזלות כו' וכמאמר רז"ל אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה המכה בו ואומר לו גדל. דלכאורה אינו מובן, בשלמא בנוגע להתהוות העשב מובן למה צריכים לאמצעות המזל, שהרי צ"ל עשב גשמי בהתאם לעוה"ז הגשמי ולכן מתלבש אוא"ס המהווה במזל כדי שהנברא יהיה גשמי ועם תכונותיו הפרטיות וכו', אבל לכאורה אינו מובן הטעם שגם לאחר ההתהוות מאין ליש עדיין אומרים רז"ל שאין לך כל עשב כו' שאין לו מזל המכה בו ואומר לו גדל, שזה קאי לא על התהוות העשב מאין ליש רק על גידולו מקטנות לגדלות (כמו שמדייק כ"ק אדמו"ר הזקן באגה"ק³¹ דהמזל המכה ואומר גדל היינו לאחר שכבר צמח העשב כו' אבל בטרם יצמח

(ח) תורת אדה"ז – תניא אגה"ק (סימן כ. קלב, א): ...אמנם מציאותו ומהותו של אור הא"ס, אינו בגדר מקום כלל, וסובב כל עלמין בשוה, ואת השמים ואת הארץ אני מלא בהשוואה אחת, ולית אתר פנוי מיניה אף בארץ הלזו הגשמית, רק שהוא בבחי' מקיף וסובב, וכמ"ש הפי' בלק"א ... יסוד העפר המצמיח תמיד יש מאין, הם עשבים ואילנות (והמזל המכה ואומר גדל, היינו לאחר שכבר צמח העשב, ואינו אומר לו לצמוח מאין ליש, אלא מקוטן לגודל ולשאת פרי כל מין ומין בפרטי פרטיות. אבל בטרם יצמח, למי יאמר כל מזל ומזל לכל עשב ועשב בפרטי פרטיות) מהכח הצומח שבו, שהוא אין ורוחני והם גשמיים, ואין זאת אלא משום דרגלי א"ק מסתיימים בתחתית עשי', ותחת רגליו מאיר אור א"ס ב"ה הסובב כל עלמין בלי הפסק רב ביניהם, רק עיגולי א"ק לבדו...

29 ישעיה' מג, ז.

30 ראה לקו"ת בלק בתחילתו ובכ"מ.

31 ס"כ (קלב, א).

למי יאמר כו' ממילא ברור שהעשב אליו כביכול מדבר המזל ואומר לו לגדול כבר קיים) ולמה צריך גם צמיחת העשב לעבור ע"י אמצעות המזל. אך הענין הוא, כמו שמבאר בהמאמר, שמצד הירידה של א"ס למטה, ה"ה מתגשם, עד שכל השפעה בעולם, גם המשכת והתפשטות האוא"ס, הוא ע"י המזלות. שזהו ירידה גדולה ביותר. ובזה היא ההפלאה והפלא דאוא"ס יורד למטה עד אין תכלית.

כל המוסבר עד כאן הוא על ירידת אוא"ס לעולמות כפי שהעולמות נבראו, ללא כל שינוי הנגרם מהתנהגות הנבראים הן בני ברית והן שאינם בני ברית, מכאן עד לסיום המאמר יוסברו ירידות נוספות למקומות נמוכים יותר הקשורות ונגרמות ממעשה הנבראים.

והנה אף שכל המבואר עד כאן גם זה הוא ירידה גדולה, מ"מ, אין זה ירידה הכי תחתונה, שהרי עדיין זה בדרגות דקדושה, סוגי העולמות שהם בביטול לקב"ה או עכ"פ השייכות לקדושה גם אם הם מציאות (כפי שנבראו ע"י הקב"ה) אך אינם מנגדים ומכחשים על אלוקות.

והענין דהאוא"ס למטה עד אין תכלית הוא גם יורד בבחי' מטה שלמטה מזה למטה מהדרגות שנתבארו עד כאן. וזהו שממשיך בהמאמר: ובפרט כמו שבא בהריכוי צמצומים העלמות והסתרים ירידת האור והצטמצמותו, גורמת שיוכל להתלבש בנבראים שהם יותר ישות עצמית, עד לירידה שיכול להיות שאוא"ס יתלבש בדבר שהוא היפך מאלקות לגמרי בהרגשתו, והיינו לשכוח על הוי' לגמרי ח"ו מצב שמורה על תכלית הריחוק מהאור האלוקי, ומכ"ש כמו"ש בקליפה וסט"א שטוען לאמר לי יאורי ואני עשיתיני שהוא יצר את עצמו, שזהו היפך האמת ממש. דהאמת הוא דויברך יעקב את פרעה (ואיתא בתנחומא הובא ברש"י במקומו) ובמה ברכו ברכו שיעלה נילוס לקראתו, והוא השפעת הטוב העליון שנמשך. הנה פרעה מלך המצרים וגבולים הוא עוד כפוי טובה ואומר לי יאורי ואני עשיתיני, ע"כ.

והענין הוא, שבזה מבאר ב' דרגות בהמטה שני סוגים בנבראים ששניהם במצב רחוק מאוד מאור ה', והרגשתם הוא היפך מאלקות לגמרי. הא' הוא ששוכח על הוי' לגמרי ח"ו ואינו מכיר בבורא, שחושב לי יאורי ואני עשיתיני, שזהו היפך האמת ממש. אוא"ס מהווה ומקיים בכל רגע מציאות שאינה מכירה כלל בקיום אוא"ס ב"ה. דהאמת הוא שואתה מחי' את כולם, הקב"ה מחיה כל דבר ופרט בבריאה שגם קליפות וסט"א מקבלים חיותם מאוא"ס ובלעדי חיות זו לא היו מתקיימים כלל, עצם קיום ונתינת חיות זו לנבראים שכאלו, מתאפשרת רק ע"י הירידה שהוסברה קודם במאמר שעיי"ז שהאור מתגשם ומתלבש בהמזלות ה"ה מחי' אותם. אבל בזה בסוג הראשון מהשניים, הגם שזה שהוא לא יודע אודות הקב"ה הוא היפך האמת והיפך מאלקות, מ"מ אין זה עדיין תכלית הירידה כי אפשר להיות שזה באופן שאינו יודע את רבונו שבא כתוצאה מריכוי ההעלמות וההסתרים על האור האלוקי. והב' הסוג השני הוא למטה מזה, ישותו של הסוג השני היא אינה תוצאה של העלם והסתר, הנברא יודע אודות הקב"ה ובכל זאת, מכחש את המציאות האלוקית, וטוען שהוא יצר את עצמו, שהוא עוד כפוי טובה, ע"ד יודע את רבונו ומכוין למרוד בו שבין סוגי הכופרים ב-ה' ישנו מי שאינו מאמין במציאות האלוקית, וישנו היודע את ריבונו ומתחצף למרוד בו שזה, כמו פרעה מלך מצרים, דעם היותו והשפעתו שברכת הנילוס שעלה לקראתו ועוד כמבואר להלן היתה מברכת יעקב, ופרעה שידע את סיבת הברכות היה צריך להכיר ולהודות למקור הברכה ומ"מ, התכחש ואמר לי יאורי ואני עשיתיני, והיינו דלא זו בלבד שהוא היפך

האמת והיפך אלקות לגמרי, הנה עוד זאת, ברכות והשפעות אלוקיות אלו גרמו לו להיות יש ועז ביותר מהדרגה הכי נמוכה שהוא עוד כפוי טובה.

אדמו"ר האמצעי מבאר (ט) את מעלתו הרוחנית של הנילוס, מכך יובן עוד יותר מהי הטובה שפרעה כפר בה, ויובן מדוע אדמו"ר מוהריי"ץ מפרט את ברכת הנילוס.

ז. ויובן הענין דכפוי טובה דפרעה בעומק יותר, ע"פ מה שמבאר כ"ק אדמו"ר האמצעי (בתורת חיים) ד"ה ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם והנה עומד על היאור³² הענין דנילוס. נ"י"ל שזה מרומז ג"כ בהמאמר כאן (אות י"ג) במה שאומר: ובמה ברכו, ברכו שיעלה נילוס לקראתו. דלכאורה אינו מובן, מה נוגע הפרטים במה ברכו, והול"ל בכללות דויברך יעקב את פרעה ומברכתו נמשך כל טוב מצרים ופרעה כפר בטובה ואמר לי יאורי ואני עשיתיני. אלא שבזה מרמז להענין המיוחד דנילוס המבואר בתורת אדמו"ר האמצעי. דמה שנאמר עומד על היאור הוא נהר נילוס, שהוא הנהר הראשון בד' נהרות שיוצאין מנהר שיוצא מעדן להשקות הגן (הנזכר בפרשת בראשית), והוא מ"ש³³ ומשם יפרד והי' לארבעה ראשים שם הא' פישון כו' מסביר אדמו"ר האמצעי שנהר זה מכיון שהוא הראשון שיוצא מעדן לכן הוא עדיין הי' כלול ומתאחד בנהר שיוצא מעדן ממש כו' שהיא דרגה רוחנית גבוהה ביותר ומשפיעה לעץ החיים וכל גן עדן. והיינו, דעם היות שכל הד' נהרות נמשכים מהנהר היוצא מעדן אך עליהם נאמר ומשם יפרד, שהם נפרדים ומתנתקים מהאור הגבוה של עדן, מ"מ בנהר הראשון עדיין מאיר תענוג העליון שבנהר היוצא מעדן. ומזה מובן בנוגע לברכת יעקב שיעלה נילוס לקראתו, שמלבד הברכה הגשמית המבוארת בדברי רז"ל מעליית המים שע"ז השקה הנהר לכל ארץ מצרים וכו', מובן שזו ברכה הכי נעלית ברוחניות, תכלית הברכה, שהרי נהר נילוס מתקשר ומתאחד עם הנהר היוצא מעדן, שהו"ע תענוג העליון וטובה גבוהה כל כך כפר פרעה.

(ט) תורת אדהאמ"צ – תורת חיים מקץ (רכט, ב ואילך): וזהו והנה עומד על היאור כו'. דהנה היאור הזה הוא נהר נילוס, שהוא הנהר הראשון בד' נהרות שיוצאין מנהר שיוצא מעדן להשקות הגן, והוא מ"ש ומשם יפרד והי' לארבעה ראשים שם הא' פישון כו', שנהר זה עדיין הי' כלול ומתאחד בנהר שיוצא מעדן ממש, שהוא למעלה מעה"ח שבתוך הגן, כמ"ש ויטע ה' גן בעדן מקדם כו' ויצמח ה' כל עץ נחמד כו' וטוב להשכיל ועה"ח בתוך הגן ועה"ד טו"ר ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן. הרי פשוט הכתובי' הללו משמע, דנהר זה שיוצא מעדן, הי' משקה לכל עץ נחמד כו' הנוטע בגן הזה, וגם לעה"ח שבתוך הגן, וגם לעה"ד טו"ר כו'. וע"כ, בנהר זה בהכרח שיש בו כח המצמיח כל בחי' עונג העליון הטוב בעצם, כמו כל עץ נחמד וטוב, וגם הי' משקה לעה"ח ועה"ד כו', רק שבהפרד הנהר חוץ לג"ע לד' ראשים, ויצא ראשון נהר פישון שהוא נילוס, נמשך בו מבחי' עה"ד טו"ר בתערובות אחר החטא דאדה"ר בעה"ד כשאכל ממנו כו' (ובחי' ס"ר ניצוצות דקדושה שיצאו ממצרים, היו משוקעים בנהר נילוס כו', שהן ז' מדות דקדושה דע' נפש דיעקב איש תם כו'.

32 פי"ט — פח, ב ואילך.
33 בראשית ב, י ואילך.

כ"ק אדמו"ר הצמח צדק מבאר (י), שברכת יעקב הביאה למצרים לא רק טובה גשמית אלא גם את מילוי תעודתם הרוחנית ומטרת בריאתם, כפירה בטובה זו ממחישה עד כמה למטה יורד האור האלוקי לנבראים המקבלים מאוא"ס תכלית טובה רוחנית וגשמית, והם כופרים בטובה זו וטוען פרעה כי הוא יצר הכל.

ובעומק יותר, הנה ע"י ברכת יעקב נמשך לפרעה לא רק טובה בענינים גשמיים כ"א גם טובה בענינים נעלים דקדושה.

והענין הוא, כמו שמבאר כ"ק אדמו"ר הצ"צ באוה"ת³⁴ עה"פ³⁵ ויבאו עד גורן האטד גר' ויאמרו אבל כבוד זה למצרים, וידועה הקושיא (כמו שהקשה בזהר)³⁶ דהא אבל ישראל מיבעי לי' שהסתלקות יעקב היא אבדן ואבל לבניו ועמו, ומאי טעמא שהפסוק מייחס

(י) תורת הצ"צ — אור התורה ח"ב פרשת ויחי (תיח, ב): בכלי יקר ס"פ ויחי ויבואו עד גורן האטד, שהיה הגורן מוקף קוצים, כדרכו של גורן כגורן זה שמקיפים לו אטד. הקשה, א"כ למה נקרא זה גורן האטד יותר משאר הגרנות, ועמש"ל שהגמרא תירץ קושיא זו שהקיפו כתרים כו'.

ותירץ, כי הגורן רמז על ההשפעה הבאה מלמעלה. ועמ"ש בענין חג האסיף באספך מגרנך כו'. ולכן הסנהדרין היו כחצי גורן, לומר שבזכותם בא השפע. וכמאמר המדרש שה"ש ע"פ בנות ישראל הם סנהדרין שהם בונות את ירושלים.

וענין שהוא מוקף אטד וקוצים הם המונעים ומעכבים שלא יימשך ההשפעה מן הגורן (ולענ"ד מלשון הגמרא י"ל שהם המונעים שלא יכנס זר לגורן, ע"ד להט החרב כו' לשמור את דרך עה"ח).

וזוהו רמז שבהסתלקות יעקב הצדיק יחזור הרעב כו', וע"כ היה זה אבל למצרים. וע"כ נאמר עוד וירא יושב הארץ הכנעני את האבל בגורן האטד. דמשמע, שגורן האטד גורם האבל. והיינו שהאבל על הסתלקות הברכה הנמשכת מיעקב, כמ"ש ויברך יעקב את פרעה. ובמ"א נת', שברכה זו היא המשכה מלמעלה מהשבירה והתיקון. שיהי' יוכל להיות העלאת הניצוצים שנפלו במצרים כו'. וכשנסתלק יעקב נסתלקה הברכה, עד שהגורן מוקף אטד וקוצים. וע"י מספד זה חזרו והמשיכו הארה וגלוי מבחי' יעקב:

ומהרמ"א כ' קשה, הנה האבל הוא לבעליו, ואיך מייחסו למצרים. אך האבל הוא על האובדים את השלם, ולא על עצמו. והנה האובדים אותו היו זרעו. וגם המצרים, כי היתה ארצם מתברכת בזכותו (כענין ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף בפי' וישב ל"ט ה'. וראיתי בעה"ק שעד"ז ההשפעה הבאה לשר של בבל זהו רק בשביל ישראל), ולכן הי' האבל במקום אטדים וקוצים, שמורה על רמז על כבודות האבל. עכת"ד. ואפ"ל, כי ויברך יעקב את פרעה, שיתברך בית המצרי בגלל ישראל, ושלא ישתעבדו בישראל, שאז הי' טוב למצרים וטוב לישראל ויעלו הניצוצים. וגם להם היה עלייה ע"ד לצוות לזה. משא"כ אחר הסתלקות יעקב, שנשתעבדו המצרים בישראל, גרם זה להם שהוכו עשרה מכות, כמה לקו באצבע כו', ולכן בגורן האטד הי' אבל למצרים ג"כ:

אבל גם למצרים, ומבאר הצ"צ, דאפשר לומר כי ויברך יעקב את פרעה ברכת יעקב

34 ויחי — תיח, ב.

35 ויחי נ, ייא.

36 ח"א רמט, א.

גרמה שיתברך בית המצרי בגלל ישראל ושלא ישתעבדו בישראל (כדאיתא בזהר שם³⁷ לבזמנא דיעקב קיים בעלמא לא אית עלמא דשלטא על בנוי נכל זמן שיעקב אבינו חי לא שלטה אומה בישראל) שאז ה' טוב למצרים שהתברכה ארצם וטוב לישראל שלא היה שעבוד ויעלו הניצוצים שנפלו במצרים ומתבררים על ידי בני ישראל. וגם להם למצרים ה' עלי' על דרך דברי רז"ל שמטרת בריאת כל האנושות היא כדי לצוות לזה פירוש: להיות צוות וחברה לבני ישראל, הרמב"ם מסביר בכמה מספריו (פירוש המשניות ומורה נבוכים) כי טבע האדם להיות בחברת אנשים, ויכולתו לעבוד את השם כדבעי תלויה גם בהיותו בחברת וצוות אנשים. למטרה זו נבראה האנושות כדי לסייע במצב רוחו ושמחתו של עובד ה' שיהיו לו לצוות (יא)³⁸. והיינו, דע"י ברכת יעקב נמשך למצרים לא רק טוב גשמי, כ"א תועלת רוחני, ע"ד הענין דלצוות לזה שבכך שסייעו לבני ישראל השלימו את מטרת בריאתם. דהנה כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם³⁹ שכל העולם נברא בכדי להיות לו עזר וסיוע בעבודת ה', דכל העולם כולו לא נברא אלא לצוות (מלשון חברת אנשים כנ"ל) לזה ליהודי אחד 38, אבל ע"י הענין דלצוות לזה מלשון צוותא⁴⁰ וחיבור, שהאדם מתחבר עם העולם (כמבואר בארוכה בפיה"מ להרמב"ם)⁴¹, הרי נעשה עילוי גם בהעולם שמתחבר עם האדם ענין הבריורים נוגע גם לעולם המתברר שעולה למקומו האמיתי בו הוא צריך להיות וממלא את מטרת בריאתו, כך גם לגבי אומה כמו מצרים שכשמלאו את יעודם לסייע לישראל התעלו גם הם על ידי זה. ועד"ן בענין פרעה, דלא זו בלבד שע"י ברכת יעקב לא ה' יכול להעלים ולהסתיר על קדושה, והיינו שלא רק שלא ה' יכול לשלוט ולהשתעבד את בני"י (מצב שהוא היפך האמת שהמצרים צריכים לסייע לבני ישראל, וודאי לא לשעבדם), אלא שלא ה' ביכלתו גם להעלים ולהסתיר על אלוקות, ואכן המטרה האלוקית בירידת בני"י למצרים התקיימה אז בגלוי, ואדרבה ע"י ברכת יעקב העלה הנצוצות עד שנמשך מזה שתה"י ארץ מבורכת בכל ענינים גשמיים, הנה עוד זאת, שע"י נעשה גם עילוי בפרעה ובכל ארץ מצרים, ע"ד לצוות לזה שמכוון לעליית המתברר כשממלא את מטרת בריאתו כנ"ל. ולכן לאחר הסתלקות יעקב, שנסתלק ברכת יעקב ונשתעבדו המצרים בישראל, הנה ע"י"ו לא רק שנסתלק מהם תועלת הרוחני דלצוות לזה, אלא שאבדו גם טוב הגשמי, עד שהוכו עשרה מכות כו'⁴² ונחרבה ארץ מצרים.

וזהו ויבאו עד גרן האטד (בתורת אדמו"ר הצמח צדק מוסבר שגורן מכוון לברכה האלוקית, ואטד הם קוצים שמגינים שלא תומשך יותר הברכה שהיתה בחיי יעקב למצרים) גו' ולכן היה שם אבל כבד למצרים, שהסתלקות יעקב הו"ע של אבל ואבדן למצרים, ולא סתם אבל כ"א אבל כבד דייקא.

ועפ"י יובן בעומק יותר מש"א בהמאמר בנוגע לפרעה, דהאמת הוא דויברך יעקב את פרעה כו' ברכו שיעלה נילוס לקראתו והוא השפעת הטוב העליון שנמשך. הנה פרעה

(יא) ראה בארוכה במאמר ד"ה ויגש תשמ"ו.

37 בסוף העמוד.

38 ברכות ו, סע"ב. שבת ל, ב.

39 סנה' לו, סע"א (במשנה).

40 פרש"י שבת שם.

41 בהקדמה — ד"ה ואחר כן קרוב לסופו.

42 אוה"ת שם.

כו' הוא עוד כפוי טובה ואומר לי יאורי ואני עשיתיני. כי בברכת יעקב לפרעה נמשך גם תכלית הטוב בעניני קדושה, דנילוס יעלה לקראתו הו"ע המשכת העונג העליון מהנהר היוצא מעדן (כנ"ל בביאור אדמו"ר האמצעי נ"ע), ועוד יותר, שע"ז שברכה זו נמשכה למטה במצרים, הנה תמורת זה שמצרים הוא ערות הארץ מקום ירוד ברוחניות, נעשה בו עלי' רוחנית, לצוות לזה לקדושה, שהוא תכלית הטוב דקדושה. ומ"מ אומר פרעה לי יאורי ואני עשיתיני, שזהו כפוי טובה בתכלית. וזהו אוא"ס למטה עד אין תכלית, שאוא"ס מתפשט ומתגלה גם בבחינת מטה זו.

ח. וממשיך בהמאמר, אשר כמו"כ ישנו גם בעבודה בכאו"א (וכנ"ל שכל עניו נוגע לעבודת האדם וצריך למצוא את הלימוד מכל מצב ודרגה גם מירידת האור האלוקי האינסופי למטה מטה בלי גבול כבסיפור פרעה, בעבודת כל אחד) וישנו הן בבעלי עסקים והן ביושבי אהל, דבבעלי עסקים הוא מה שחושב דכחי ועוצם ידי עשה לי את כל החיל הזה הוא שוכח על הקב"ה, ומייחס את ההצלחה לכלים שעשה ולכשרונותיו, דהגם שיודע ומאמין (באמונה פשוטה) דברכת הוי' היא תעשירי שבזה הוא משתווה לדרגת יודע את ריבונו, מ"מ, בעת העסק גופא הוא חושב דכחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה. וע"ז נופל למטה יותר שלא רק בדעתו הוא חושב כך אלא עד שיעזוב בהותו, שהוא מתגאה בעצם מהותו.

אדמו"ר המהר"ש מסביר (יב) שהיחס הנכון לכלים שעושים בעניני פרנסה, הוא שהם רק עשיה כלשהיא שהקב"ה רצה שנעשה כדי שבעשיה זו תשרה ברכת ה', וברכת ה' יכולה לשרות גם בעשיה זעירה ביותר. הסתכלות לא נכונה היא שהכלי הוא זה שמביא את הברכה, ושאיפות ליותר ממה שראוי לו גורמות לו להתאמץ ולהשקיע בכלים. ובזה מאבד את ברכת ה' בנוסף לסיכונים מיותרים הקשורים במאמץ המיותר בעשיית כלים.

(יב) תורת מהר"ש – המשך מים רבים בתחילתו (אות א) : ... רבות מחשבות בלב איש, הם בחי' ריבוי המחשבות שבלב איש, שהם הם הטורדים את האדם ע"י שמטילים ספיקות רבות בכל ענין ... איך לעשות כך או כך ... וע"ל ענין רבות מחשבות בלב איש באו"א קצת ובאמת קרובין הן בענין, והיינו ע"ד שאחז"ל מרובי צרכי עמך ודעתם קצרה, ופי' בת"א ד"ה ויאבק שמה, שמרובים צרכי עמך הוא מפני שדעתם קצרה, ואלו הי' דעתם ברוחב ובחוזק לא הי' מתאוה כלל לריבוי דברים שמצטרפים לו לפי קוצר דעתו ... ורוב הרע המגיע לאדם הוא מפני תאוותו להשיג עושר רב, או עכ"פ למלא רצונותיו הזרים, לפזר יציאותיו כי רב המה בריבוי רצונות זרות, ואשר עבור זה יסכן נפשו לעשות דברים שהמה בחזקת סכנה, ולא יביט ע"ז כלל, כמו שירצה להשתמש בכלי כסף, והרי הוא סכל למה לא ירצה לעשות כליו מזהב, ויש אשר עשו מספיר, ואפשר שיעשו גם מנופך או מאודם כו', שהם אבנים יקרים במציאות להיות גדולים שיעשו מהם כלים.

וע"ז אמר במשנה תורה שחת לו לא, כ"א אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו, וזהו שביאר שלמה דרכי בני אדם, שע"י האולת שלו יסלף דרכו, ועל ה' יזעף לבו מדוע הגיע לו ככה שיוזק או יחסר אבר או יסתכן בעת מן העתים. ובאמת הוא עצמו גרם לזה, למה לו לרצות כלי כסף או בגדי רקמה ומשי, הלא גם מגז כבשים יתחמם, ולמה ירצה לעשות מעורות החיות שאינם מצויים כ"כ וביוקר להשיגם, וכן אם יעשה לו כסות בקרה מקנבוס ג"כ יכסה גופו, ויכול להיות נקי כנדרש לאדם, ומדוע ירצה במשי וכדומה. ולמלאות

רצונותיו הזרים, מסכן נפשו לפרוש בים ולהלוך בדרכי המסוכני במדבריות וכדומה, וכמו שלהשיג מרגליות יקרים יש מין א' שצריכים לירד בצלוחית כמו זוג גדול בים, ונודע כי צלוחית שטבלה דרך פיה לא עלתה לה טבילה, מפני כי אין המים נכנסים לתוכה, וכ"ה כשיורד האדם דרך בה בים אינם נכנסים בה המים, והאדם יכול לחיות באויר אשר ימצאו בה, ע"י שפופרת אשר יוצא מהזוככי הנ"ל דרך הים עד האויר שלמעלה כו'. אבל הוא בסכנות גדולים, הא' מדגי הים שלא ישברו הזוככי בשוטם בים, הב' שלא יפסוק החבל שאחוז בו הכלי הנ"ל, הג' שלא ישבר באבן וכדומה הנמצאים בים.

והעושה אלה מי הוא החייב ברע אשר יגיע לו כשיקרהו אחד מן הסיבות, האם על ה' יזעף לבו מדוע הגיע לו ככה, הלא אם ה' מסתפק בלחם לאכול ובגד ללבוש לא ה' מצטרך לכל אלה, א"ז כ"א מרוע יצרו המסיתו מדוע לא לבוש בגדי רקמה כמו העשיר שיש לו נכסים רבים ולא ישתמש בכלי כסף כמו העשיר, וזהו שמביאו לעשות דברים זרים בכדי להשיג למלאות תאוות לבו הרע.

והגם כי אין אדם נוקף אצבעו מלמטה א"כ מכריז עליו מלמעלה, האמת כן הוא, אבל מ"מ הנה הוא בעל בחירה שיוכל לבחור במדת ההסתפקות, ואז לא יצטרך לנרוד ביתו, כי ישב בשלוה וישתכר יציאותיו ההכרחי, ומאן דיהיב חיי יהיב מזונא. ואם יתקן דרכו, יזמין לו השי"ת מזונותיו בריוח ובריבוי ההשפעה גם בהיותו בביתו, וכמ"ש וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה, פ"י כשתזכור שה' אלקיך פ"י שהוא הנותן לך כח לעשות חיל, ולא תאמר כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, אז וברכך בכל אשר תעשה. ענין אומרו בכל, פירושו כל מה שיעשה יעלה לטוב ולהצלחה, ויכולה שתהי' הצלחה יתירה גם בעשיית דבר קטן שיתעשר מזה בעושר רב ועצום.

והלא אנו רואים, שמחסד הבורא עלינו כל מה שנצרך יותר הוא בנקל יותר להשיג, ויכולים להשיג את הדבר הנצרך יותר בזול יותר הרבה, וכמו אכילה ושתי' שהשתיה היא נצרכת לאדם יותר מן האכילה ... ולכן המים נמצאים בכל מדינה ומדינה בשפע ובריבוי ובזול יותר הרבה ... והאויר שהוא עוד יותר נחוץ מן המים ה"ה נמצא בכל זמן ובכל מקום מבלי שיצטרך האדם גם לילך להשיגו ... ובלי שום מחיר ... לא כן הבגדים אפי' בגדים הפשוטי' הנה המה יקרים יותר מהמאכל ג"כ, והיינו להיותם אינו נחוץ כ"כ כמו המאכל, שהרי גם כשילך האדם קרוע ובלוי וגם בלי שום בגד יוכל לחיות, וענין הבגדים הם רק לכסות בשרו כו', לכן הם ביוקר יותר, וכ"ש בבגדים יקרים שאין שום צורך כלל בהם, כ"א להתגדל ולהתייחר בהם, ולמלאות תאות לבו שילך בבגד טוב ויקר כמו העשיר, שאינו תופס מקום אצלו כלל המעות אשר שילם עבור הבגד, גם כי רב הוא בערך אנשים בינונים, אמנם לגבי רוב עשרו אינו תופס מקום כלל. והגם רוח הלזה, שזדון לבו השיאו אלך גם אני בבגדי משי יקר כמו העשיר, הנה דמיו יקרים מאד, ומסתכן להשיג מעות בכדי שיוכל למלאות תאות לבו הרע אשר השיאו לסכן נפשו בכדי להשיג למלאות תאות לבו כו'. והבית היא עוד יותר מבלי צורך, שהרי יוכל להיות בבית חבירו להתחמם, וכן יוכל להסתפק ע"י שישכור דירה לב"ב, לכן הבית עולה ביוקר יותר גם מן בגדים היקרים כו'. וכ"ש אבנים טובות ומרגליות וכל התכשיטין, שעולים לדמים יקרים מאד שלא בערך גם מן הבית, וכ"ש אם ירצה להשתמש בכלים מספיר או אודם ודומיהם כו'.

והענין הוא, כמו שמבאר כ"ק אדמו"ר מהר"ש בארוכה (בהמשך מים רבים בתחילתו)⁴³, דכאשר האדם יודע דברכת הוי' היא הגורם לכך שתעשיר, הנה אז ידיעת האמת מביאה לוברכה ה"א בכל אשר תעשה⁴⁴. וענין אומרו בכל הפסוק מביא את המילה כל, שפירושו בא ללמדנו שכל מה שיעשה יעלה לטוב ולהצלחה שתהי' הצלחה יתירה גם בעשיית דבר קטן (כלי מינימלי) שיתעשר מזה בעושר רב ועצום. שזהו מפני שזוכר שהוי' אלקיך פי' שהוא הנותן לך כח לעשות חיל. משא"כ כאשר אולת האדם תסלף דרכו⁴⁵, דרבות מחשבות בלב איש, שמשתדל להשיג דברים שאינם שייכים אליו ואינו מסתפק במה שנתן לו הקב"ה, שזהו מפני שרוצה להשתוות להשני (שיש לו דברים הנ"ל יותר ממנו) מחמת קוצר דעתו להבין ערכו ומעלתו ומעמדו ומצבו בהתבוננות בענין וברכך ה' אלוקיך בכל אשר תעשה, הנה עיי"ז בא לידי מחשבה דכוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, שהכל תלוי בהשתדלות שלו ובכלים שעושה (ולא מפני שברכת הוי' היא תעשיר). ואזי, הנה לא זו בלבד שחסר אצלו הענין דוברכך ה"א בכל אשר תעשה שמאבד רח"ל את ברכת ה', אלא עוד, שהוא אובד גם מה שהי' לו לפני"ז (וכמו שמביא שם במאמר

שנמצא מבואר, שכל מה שמוכרח יותר להאדם, מלבד מה שהוא בזול יותר, הנה הוא נמצא יותר, והשגתו הוא מבלי שום טורח כלל. וכל מה שאינו מוכרח כ"כ, הוא בעילוי יותר ביוקר וקשה בהשגת המציאות.

ואם ידווף אדם אחר המותרות הנ"ל, ויסתכן בנפשו בעבור זה, האם על ה' יזעף לבו מדוע הגיע לו ככה. ה"ה בעל בחירה למה בחר לרדוף להתאוות אחר המותרות ולמה לא יכבש יצרו מבלי להתאות לדברים הנ"ל או כבוד המדומה, במה שתשתווה הנהגתו להעשירים המנהיגים הוצאותיהם בהרחבה. וכן כליהם אשר ישתמשו בהם הם מכסף וזהב או גם ממולאים בתרשיש וכדומה, הלא הוא בעצמו גרם שיסתכן בסכנה הבאה לו או מה שניזק באחד מאבריו.

ועי"ז אמר אולת אדם תסלף דרכו וכתבי' מידכם היתה זאת לכם, ועי"ז אמר משחית נפשו הוא יעשנה, והלא האלקי' עשה את האדם ישר, והמה ביקשו חשבונות רבים, שהם רבות המחשבות אשר בלב איש, הטורדות אותו לחשוב אם יסע למרחקים ישיג פרנסה בשפע וריבוי למען יוכל להרבות כבודו ביתו כו', וכשיוצא מכח אל הפועל מחשבתו הרעה הנ"ל עושה רעה לעצמו, שבהיותו הולך ביום אוכלו חרב וקרח בלילה, מכ"ש אם ירד לשוט בימים או בצלוחית הנ"ל, שמתחייב בנפשו הוא על אשר גרם לעצמו ככה שזהו רק מה שאולת אדם תסלף דרכו כו'.

וכי"ז נכלל בכלל מה שאמרו ז"ל מרובים צרכי עמך ודעתם קצרה, פי' שכל הסיבה מה שמרובים צרכי עמך לרדוף אחרי המותרות הוא לפי שדעתם קצרה מלהבין שע"י דברים הנ"ל מסכן נפשו בסכנות גדולות שאינו כדאי ספק מהסכנה נגד הטוב שישגיג, ועיקר פי' ודעתם קצרה הוא מה שאינו מעמיק דעת בהתבוננות בגדולת הבורא, שאם הי' מעמיק דעת בהתבוננות בפסוק וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה, אומרו בכל, יורה שלא דוקא עיי' נדודו בדרכי' רחוקים או להפריש בים ישיג הטוב, כ"א שיכול לברכו בכל אשר יעשה בהיותו יושב בביתו ג"כ, רק שידע שה' אלקיך שהוא הנותן לך כח לעשות חיל כנ"ל.

43 פ"א"ב.

44 ראה טו, יח.

45 משלי יט, ג.

כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע המשלים בזה) עד שגורם בעצמו שיסתכן בסכנה גסות רוחו לרצות במה שיש לחברו ואין לו גורמת לו אפילו לכן את בריאותו ואפילו חייו בכדי להשיג מותרות אלו ששואף אליהם. שכ"ז בא מצד ההנחה דכוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה.

כ"ק אדמו"ר מהרש"ב (יג) נ"ע מקשה כיצד נקראת תורה שבע"פ תאנה שהוא ענין של תערוכת טוב ורע, ומסביר כי התלבשות תורה שבע"פ בעניני העולם עד לענינים של טענות שקר של בעלי הדין גורמת שיתכן שאחד יתפוס את עניני העולם והיפך הטוב שבהם התלבשה התורה, ובזה מסביר הרבי כיצד יתכן שלומד תורה יתפס בשכל שבו התלבשה התורה וישכח את הקב"ה ואת התורה עצמה.

ט. וממשיך בהמאמר, דכמו"כ הוא ביושבי אהל ששייך בהם ענין ירידת אוא"ס למטה עד בלי גבול, דהגם שלומד תורה ויודע שהוא תורת הוי' רצונו וחכמתו של הקב"ה (שזהו"ע ברכו בתורה תחלה ובוזה הוא משתווה לדרגת יודע את ריבונו)⁴⁶, מ"מ בעת לימודו שוכח על נותן התורה והוא אצלו ענין שכלי הכפוף לחוקי השכל וסומך על שכלו עד ששוכח רח"ל על נותן התורה. ובדוגמת בעלי עסקים, דהגם דמאמין באמונה פשוטה שהוא ית' הנותן כח לעשות חיל, מ"מ, יסוד העסק אינו כרבעי, כמו"כ הוא בלימוד התורה, דהגם שיודע שהוא תורת הוי', עצם הלימוד אינו כרבעי, דהוא אצלו ענין שכלי. ולכן, הגם שבתחילת הלימוד הוא יודע באמונה פשוטה שזהו תורת הוי', בכ"ז בתחילת הירידה הוא טוען שהתורה היא תורת ה' ובנוסף הרי גם הוא ענין שכלי, ומזה משתלשל אח"כ שנשאר רק ענין השכלי, עד שאפשר חלילה שבכח התורה אומר דבר הלכה שהוא היפך התורה.

(יג) תורת אדנ"ע – קונטרס עץ החיים (פי"א ואילך): יא: והנה כמו שנת"ל בענין יחור"ת ויחור"ע, דביחור"ת בהכרח שיהי' ג"כ בחי' יחור"ע, ובאם לאו הוא בחי' אתר דמותא, מצד אחיזת החיצונים, ונופל ממדרגתו ר"ל כו'. כמו"כ יובן ג"כ הענין בעסק התורה, דתושבע"פ נמשלה לתאנה, ותאנה היא עה"ד כדעת הרשב"י במד"ר ור"ג בגמרא, ולכאורה נפלא הדבר, איך שייך לומר על תושבע"פ שהיא עץ הדעת כו'. ובאמת מבואר כן ברע"מ פ' נשא דקכ"ד ע"ב, דתושבע"פ היא אילנא דטו"ר. אמנם אין הכוונה על התורה עצמה, שהיא ח"ו בחי' אילנא דטו"ר, אלא מצד ההתלבשות שלה, וכמ"ש באגה"ק על מא' רע"מ הנ"ל, כי הלכות התורה נתלבשו בדברים גשמיים כו', המחליף פרה בחמור ושנים אוחזין בטלית, כן כל ההלכות הם בדברים הגשמיים, וכשלומד ההלכות ה"ה עוסק בענינים גשמיים, יכול להיות בבחי' יש ודבר ויוכל לשכוח על ה' נותן התורה וישכח שהיא חכמתו ורצונו ית' כו'.

ואינו דומה כמו תושב"כ, שנרגש בה יותר האור האלקי, כי לא נתלבשה בלבושים גשמיים כ"כ, ובפרט שבכל ענין אומר וידבר ה' ויאמר ה' וחותם בכמה פרשיות אני הוי'. אבל בתושבע"פ, לפי שנתלבשה בלבושים גשמיים, ה"ה מעלימים ומסתירים על האור, והוא מרגיש בלימודו רק הענין הגשמי שעוסק בו, והשכל הגשמי המלוכש בו, והוא רחוק מאלקות. ובפרט שכל ענין תושבע"פ הוא לברר בירורים, וכמו ר"י כולאו תנויי בנוזיקין הוה, שמתלבש ג"כ בטענות של שקר לברר האמת מן השקר, וכן בעניני איסור

46 נדרים פא, א. ב"מ פה, רע"ב. וראה ר' יונה הובא בר"ן נדרים שם. ב"ח או"ח סמ"ז.

והענין הוא, כמו שמבאר כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (בקונ' עה"ח)⁴⁷ דמצינו דתושבע"פ נמשלה לתאנה, ותאנה היא עה"ד כדיעה א' במדרש⁴⁸ וגמרא⁴⁹, ולכאורה נפלא הדבר איך שייך לומר על תורה שבע"פ שהיא עץ הדעת כו'. ובאמת מבואר כן ברע"מ⁵⁰ דתושבע"פ היא אילנא דטו"ר, אמנם אין הכוונה על התורה עצמה ח"ו כו' אין שייך לומר על התורה עצמה ביטוי של היפך הטוב, אלא מצד ההתלבשות שלה באילנא דטו"ר⁵¹, שהוא עניני העולם על שם התלבשותה בעולם שהוא מעורב טוב ורע היא נקראת אילנא דטוב ורע. ומכאן הביאור לנידון במאמר זה, שקשה כיצד יתכן הדבר שלומד התורה שיודע אודות נותן התורה ישכח חלילה עד למצב המתואר במאמר, אבל מכיון שהיא התורה מתלבשת בעניני העולם וכמו"כ מתלבשת בשכל אנושי ושכלו של אדם הלומד, ומצד זה אפשר שישתלשל מזה אצל אדם הלומד תורה ענין של היפך הטוב וכן לגבי הענין שהתורה, כדאיתא בגמרא⁵² דלא זכו (היינו שחסר אצלו זכות ובהירות בתורה שלו) נעשה לו סם המות. ומבאר שם, שמצד זה שכל ההלכות מלובשים בדברים גשמיים, ולכן כשלומד ההלכות ה"ה עוסק בענינים גשמיים (היינו שהוא עוסק בהבנת התורה ולשם כך הוא משתמש בשכל גשמי דהבנה והשגה גשמית). מצד התלבשות זאת בעניני העולם ובשכל גשמי יכול להיות יש ודבר ולבסוף לשכוח על האלקות שבתורה, עד שיכול ליפול למטה יותר, שהשכל מתגבר ומעלים ומסתיר על האלקות שבוה, עד שיכול להיות שיהיה היפך מזכה נעשית לו סם חיים.

וזהו מש"א בהמאמר דביושבי אהל אפשר להיות ע"ד הענין דיעוז בהוותו דבעלי עסק, שלוקח החכמה ושכל שניתנו בתורה ומשתמש בזה לענין של היפך התורה, שזה גורם לו שיעוז, עד שהוא כפוי טובה שאומר לי יאורי ואני עשיתיני המצב הנמוך ביותר, של יודע את ריבונו ובכל זאת שוכח עליו וגם שם יורד ומתפשט ואו"ס.

יוד. וזהו או"ס למטה עד אין תכלית, שאו"ס מתפשט עד למדרי' היותר תחתונות שנתבארו במאמר הדוגמאות בזה הן סיפור פרעה והן בעבודת כל אחד בעלי עסקים ויושבי אהל, וכמו שמסיים בהסעיף, שלכן נקראים בלשון הטבע לשון טובעו בים סוף, שהאור הוא מוטבע בההסתר וההעלם ביותר כו' עד המדרי' היותר אחרונות, שהכוונה בזה היא (כמבואר בארוכה בהסעיף) גם להעלם והסתר עד גם להעלם עצום וענין של מנגד, שגם שם משתלשל או"ס. אלא שגם כמו שמתלבש בהמטה עד אין תכלית ה"ה ענין של או"ס, כמו שממשיך לבאר בסעיפים שלאח"ו. ומצד זה כל ידח ממנו נדח וסוף כל סוף גם מטה מטה זה יתברר ויתגלה בו אור הא"ס ויהיה משכן ומקדש דירה וגן לקב"ה, ולמטרה זו מבזוזים את כל האוצרות דלמעלה, שהו"ע או"ס למעלה עד אין קץ (כמבואר בסעיפים שלאח"ו), שזה בזבוז כל האוצרות העליונים נותן כח לצבאות

והיתר להבדיל בין האסור אל המותר, ובין הטמא אל הטהור כו'. הרי שהיא מתלבשת בלבושים דטו"ר ממש, ומשו"ו נק' אילנא דטו"ר, לפי שהמברר מתלבש בלבושי המתברר ונק' ע"ש המתברר כו'.

ולכן צ"ל עסק התורה באהוי"ר דוקא... (עיי"ש המשך הענין בארוכה).

47 רפ"ה. פי"א.

48 ב"ר פי"ט, ו.

49 ברכות מ, א.

50 נשא קכד, ב.

51 אגה"ק סכו" (קמג, ב ואילך).

52 יומא עב, ב. וראה בארוכה קונ' עה"ח שם (פ"ה ואילך).

הוי', לא רק פקידי החיל המפקדים כ"א אנשי החיל הפשוטים לנצח את המלחמה. ואדרבה, עיקר הנצחון הוא ע"י אנשי החיל, שהם דוקא עושים את הנצחון להפוך שקר ושטות דעולם שיהי' קרשים למשכן, עצי שטים עומדים, עומדים הוא גם מלשון עמודים ונתבאר במאמרי באתי לגני שהם כמו עמוד המחבר הגג והרצפה (הגבוה ביותר עם ובתוך הנמוך ביותר, גילוי עצמותו ית' בעוה"ז הגשמי)⁵³, עד באופן שנעשה ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוך כאו"א מ"א ישראל, וע"י עבודת כאו"א שמנצלים את האוצרות שנתבזבו ושניתנים למילוי השליחות ולהביא נצחון המלחמה, מביאים את תכלית העבודה של ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם בתוך כל אחד ואחד מ"א ישראל.

ועל ידי עבודת כל אחד ואחד ממשיכים עיקר שכינה בתחתונים כמו שהי' בתחילה דעיקר שכינה בתחתונים היתה לגני לגנוני, שנעשה עוד פעם באתי לגני אחותי כלה, בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

53 ראה לעיל בהמשך רפ"ט.